

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA ŚLĄSKIEGO

Katowice, dnia 27 czerwca 2024 r.

Poz. 4545

UCHWAŁA NR III/23/24 RADY MIEJSKIEJ W PSZCZYNI

z dnia 20 czerwca 2024 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczyna na lata 2024-2027

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r. poz. 609, z późn. zm.) oraz art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.)

Rada Miejska w Pszczynie uchwała, co następuje:

§ 1. Przyjąć „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Pszczyna na lata 2024-2027”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Pszczyny.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.

Przewodniczący Rady

Leszek Szczotka

Załącznik do uchwały Nr III/23/24
Rady Miejskiej w Pszczynie
z dnia 20 czerwca 2024 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
GMINY PSZCZYNA
na lata 2024-2027**

Opracowanie:
Beata Sarnecka-Uziałko
Miejski Konserwator Zabytków
Urząd Miejski w Pszczynie
2023/2024 r.

SPIS TREŚCI

1. Wstęp
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami
  - 4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego
  - 5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
  - 5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy
    - 5.2.1. Zarys historii obszaru gminy
    - 5.2.2. Krajobraz kulturowy
    - 5.2.3. Zabytki nieruchome
    - 5.2.4. Zabytki ruchome
    - 5.2.5. Zabytki archeologiczne
    - 5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych
    - 5.2.7. Dziedzictwo niematerialne
  - 5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
  - 5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
  - 5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń
7. Założenia programowe
8. Instrumentarium realizacji *Programu*
9. Zasady oceny realizacji *Programu*
10. Źródła finansowania *Programu*
11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków
12. Spis fotografii
13. Bibliografia
14. Załącznik nr 1 – Wykaz obiektów gminnej ewidencji zabytków Gminy Pszczyna

1. Wstęp.

Gminny Program opieki nad zabytkami gminy Pszczyzna na lata 2024-2027 (dalej: *Program*) jest dokumentem stanowiącym o polityce z zakresu planowania przestrzennego gminy. Jego zapisy są uwzględniane przy sporządzaniu dokumentów strategicznych i planistycznych gminy.

Przedmiotem *Programu* jest dziedzictwo kulturowe będące ogółem zasobów odziedziczonych z przeszłości, które ludzie postrzegają jako odzwierciedlenie i wyraz ich nieustająco ewoluujących wartości, przekonań, wiedzy i tradycji.¹ Na dziedzictwo kulturowe składa się dziedzictwo materialne i dziedzictwo niematerialne. Dziedzictwo materialne to między innymi budynki, zespoły zabudowy, pomniki, elementy zagospodarowania, kapliczki, dokumenty, fotografie. Wszystko to, co jesteśmy w stanie dotknąć, zobaczyć, zachować. Dziedzictwo niematerialne to natomiast tradycje, obrzędy, gwara, rękodzieło, widowiska, potrawy, czyli to, co buduje atmosferę, jest ulotne, ale pozostawia wrażenia i wspomnienia.

Celem opracowania *Programu* jest określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, w tym włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych gminy. Należy dążyć do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzić do poprawy stanu ich zachowania oraz wyeksponowania poszczególnych elementów oraz walorów krajobrazu kulturowego. Istotnym jest podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

Program sporządzany jest w oparciu o wytyczne Narodowego Instytutu Dziedzictwa.²

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

Sporządzenie *Programu* następuje w oparciu o przepisy prawa określone w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840, z późn. zm.) (dalej: *Ustawa*) oraz ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 609, z późn. zm.).

W ustawie o samorządzie gminnym art. 7 ust. 1 mówi:

„(...) Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy: (...) 9) kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (...).”

Obowiązek opracowania *Programu* określono w art. 87 ust. 1 *Ustawy*. W oparciu o te przepisy Burmistrz sporządza *Program* na okres 4 lat.

¹ Ramowa Konwencja Rady Europy dotycząca wartości dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa; Faro 2005

² „Gminny program opieki nad zabytkami. Poradnik metodyczny”, 2009

Zgodnie z art. 87 ust. 3 i 4 *Ustawy*, po uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, *Program* ten zostaje uchwalony przez Radę Miejską, a następnie opublikowany w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Szczególne cele *Programu* zostały określone w art. 87 ust.2 *Ustawy*:

- „(...) 1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- 2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- 3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- 4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- 5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- 6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- 7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.”

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Obowiązujące przepisy prawa dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, obejmujące swym zasięgiem szeroko pojmowane dziedzictwo kulturowe zostały zawarte w następujących aktach prawa:

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku – art. 5, art. 6 ust. 1, art. 86
- ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840, z późn. zm.) – art. 3, art. 4, art. 6, art. 7, art. 16 ust. 1, art. 17, art. 18, art. 19, art. 20, art. 21, art. 22, art. 89
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2024 r., poz. 609, z późn. zm.) – art. 7 ust. 1 pkt 9
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r., poz. 774, z późn. zm.) – art. 8
- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2023 r., poz. 977, z późn. zm.) – art. 1 ust. 2 pkt 4
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2024 r., poz. 725) – art. 5 ust. 1 pkt 7, art. 9 ust. 3 pkt 4, art. 29 ust. 2 pkt 6, art. 29 ust 4, art. 30 ust 1 pkt 3, art. 30 ust 7, art. 31, art. 39, art. 67, art. 71,
- ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54) – art. 71 ust. 3, art. 101 ust.1
- z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2023 r., poz. 1336, z późn. zm.) – art. 2 ust. 2 pkt 5, art. 6 ust. 1 pkt 3, art. 16 ust. 1

- ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2023 r., poz. 344, z późn. zm.) – art. 6 pkt 5, art. 13 ust. 4, art. 68 ust. 3, art. 73 ust. 4, art. 84 ust. 4, art. 109 ust. 1 pkt 4
- dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz. U. z 2020 r., poz. 194, z późn. zm.) – art. 1 ust. 2, art. 1 ust. 4
- z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2023 r., poz. 571) – art. 4 ust. 1 pkt 16, art. 19b ust. 1 pkt 2
- z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 70, z późn. zm.) – art. 7 ust. 1 pkt 6

W polskim prawodawstwie funkcjonują również akty precyzujące wybrane aspekty dziedziny, jaką jest ochrona i opieka nad zabytkami:

- ustawa z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz. U. z 2022 r., poz. 385)
- ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r., poz. 2393)
- ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (Dz. U. z 2020 r., poz. 164, z późn. zm.)
- ustawa z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. z 2015 r., poz. 2120)

Jednymi z aktów wykonawczych do *Ustawy* są:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz.U. z 2021 r., poz. 81)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz.U. z 2021 r., poz. 56)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz.U. z 2023 r., poz. 2425)
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153)
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków (Dz.U. z 2004 r. Nr 75, poz. 706)

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Problematyka ochrony dziedzictwa kulturowego została poruszona, poza aktami prawa, również w dokumentach strategicznych i opracowaniach specjalistycznych, zarówno na poziomie krajowym, jak i regionalnym.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

W wielu opracowaniach o charakterze strategicznym ochrona zabytków i opieka nad zabytkami została uznana za ważny element polityki gospodarczej, społecznej i przestrzennej, mający duży wpływ na kształtowanie postaw społecznych, budowanie relacji międzyludzkich, a także na bardziej wymierną strefę ekonomiczną życia społecznego.

Jednymi z najważniejszych dokumentów, stanowiących odzwierciedlenie polityki kraju w tym zakresie, będących podstawą dla dokumentów sporządzanych na kolejnych szczeblach, są:

- „Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026” przyjęty uchwałą Nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r.,
- „Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020”, opracowany przez Ministerstwo Kultury, w którym jednym z programów operacyjnych jest „Dziedzictwo kulturowe”,
- „Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030” przyjęty uchwałą Nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r.,
- „Koncepcja zagospodarowania przestrzennego kraju 2030”,
- „Strategia Rozwoju Polski południowej do roku 2020”.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Obowiązują następujące dokumenty na poziomie województwa i powiatu:

- „Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030”.
- „Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego 2020+ przyjęty uchwałą Nr V/26/2/2016 Sejmiku Województwa Śląskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r.,
- „Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w województwie śląskim na lata 2022–2025”,
- „Strategia Rozwoju Powiatu Pszczyńskiego na lata 2022–2030”.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Na podstawie obowiązujących przepisów prawa gmina może wykorzystać kilka instrumentów, na podstawie których otrzymała kompetencje między innymi w zakresie ustanowienia parku kulturowego, prowadzenia gminnej ewidencji zabytków, wprowadzenia ochrony zabytków

w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, możliwości udzielania dotacji. Na gminie spoczywa również wiele obowiązków, w tym: opieka nad zabytkami będącymi w jej posiadaniu, działalność edukacyjna i popularyzatorska w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, zwiększanie atrakcyjności obiektów zabytkowych.

W celu realizacji wszystkich zadań dla gminy Pszczyna opracowano następujące dokumenty strategiczne:

- „Strategia Rozwoju Gminy Pszczyna na lata 2015-2023” przyjęta uchwałą Nr XVII/172/15 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 10 grudnia 2015 r.,
- „Gminny Program Rewitalizacji Pszczyna na lata 2015-2023” przyjęty Uchwałą Nr XXXVII/404/17 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 24 sierpnia 2017 r.,
- „Pszczynski Program Rozwoju Kultury w gminie Pszczyna na lata 2023-3032” przyjęty Zarządzeniem Nr SG.0050.2434.2023 Burmistrza Pszczyny z dnia 11 sierpnia 2023 r.
- „Zmiana Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Pszczyna” przyjęta Uchwałą Nr XXVI/340/12 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 29 listopada 2012 r..

Obowiązują również następujące akty prawa miejscowego:

- uchwała Nr XXXX/246/96 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 30 października 1996 r. w sprawie zmiany fragmentów miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pszczyna
- uchwała Nr XLVI/283/97 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 12 marca 1997 r. w sprawie Zmiany uchwały XXXX/246/96 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 30 października 1996 r. w sprawie zmian fragmentów miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pszczyna
- uchwała Nr 487/2000 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 29 listopada 2000 r. w sprawie zmiany fragmentów planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pszczyna oraz planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego otoczenia Zbiornika Łąka w obszarze sołectwa Łąka
- uchwała Nr 489/2000 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 29 listopada 2000 r. w sprawie zmiany fragmentów planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pszczyna w obszarze sołectwa Jankowice
- uchwała Nr 491/2000 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 29 listopada 2000 r. w sprawie zmiany fragmentów planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pszczyna w obszarze sołectwa Studzienice
- uchwała Nr 564/2001 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 28 lutego 2001 r. w sprawie zmiany fragmentów planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Pszczyna, planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego sołectwa Piasek i fragmentów planu szczegółowego zagospodarowania przestrzennego otoczenia Zbiornika Łąka położonych na terenie sołectw: Jankowice, Studzienice, Piasek, Czarków, Wisła Wielka, Wisła Mała, Studzionka, Łąka, Poręba, Brzeźce, Rudołtowice, Ćwiklice
- uchwała Nr 586/01 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 26 kwietnia 2001 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części terenu Miasta Pszczyna

- uchwała Nr XXXIII/415/13 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 23 maja 2013 r. w sprawie Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla dwóch obszarów położonych w Łące przy ul. Cieszyńskiej
- uchwała Nr V/26/15 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 22 stycznia 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obszaru obejmującego sołectwa Ćwiklice i Rudołtowice,
- uchwała Nr VI/37/15 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 19 lutego 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Piasek oraz uchwała Nr XXVII/311/16 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 17 listopada 2016 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Piasek
- uchwała Nr XVI/170/15 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 19 listopada 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego na południe od ul. Polne Domy,
- uchwała Nr XVII/175/15 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 10 grudnia 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego otoczenia zbiornika „Łąka”,
- uchwała Nr XXI/216/16 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 7 kwietnia 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych miasta Pszczyna - Etap II oraz uchwała Nr XX/291/20 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 9 czerwca 2020 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych miasta Pszczyna - Etap II
- uchwała Nr XXIX/337/16 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 22 grudnia 2016 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectw Jankowice i Studzienice – etap I,
- uchwała Nr XXXII/365/17 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 23 marca 2017 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Studzionka oraz uchwała Nr XXXV/442/21 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Studzionka,
- uchwała Nr XVIII/276/20 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 30 kwietnia 2020 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego fragmentów sołectwa Rudołtowice
- uchwała Nr XLII/515/21 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 29 grudnia 2021 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectw Jankowice i Studzienice – etap II,
- uchwała Nr XLIV/545/22 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 17 marca 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Czarków – etap I,
- uchwała Nr XLVII/567/22 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 19 maja 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Brzeźce – etap I,
- uchwała Nr XLVII/568/22 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 19 maja 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Poręba – etap I,

- uchwała Nr LIII/665/22 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 22 grudnia 2022 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w granicach administracyjnych sołectwa Czarków – etap II,
- uchwała Nr LVI/711/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 23 marca 2023 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Wisła Wielka – etap I,
- uchwała Nr LVII/729/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 20 kwietnia 2023 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Pszczyna w rejonie ulicy Żorskiej,
- uchwała Nr LX/768/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 7 lipca 2023 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego sołectwa Wisła Mała – etap I,

Zgodnie z art. 7 *Ustawy*, obiekty zabytkowe ujęte w gminnej ewidencji zabytków objęte są ochroną na podstawie ustaleń planów miejscowych.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

5.2.1. Zarys historii obszaru gminy

Pierwsza wzmianka na temat miasta Pszczyna pochodzi z 1303 r., choć wcześniej istniał już gród, którego rozwój związany był z dogodną lokalizacją na szlaku handlowym z Krakowa w kierunku Bramy Morawskiej.

Obszar zwany Ziemią Pszczyńską został wyodrębniony w 1407 roku przez Jana II zwanego Żelaznym, a Pszczyna była jego najważniejszym miastem. Pszczyna stała się ważnym ośrodkiem handlu, gospodarki rybnej i rzemiosła, dzięki czemu nastąpił rozwój miasta.

Ziemia pszczyńska w 1517 r. została kupiona przez magnata ze Spisza Aleksandra Turzo, a aktem kupna zatwierdzone zostało tzw. Pszczyńskie Wolne Państwo Stanowe.

W 1548 r. będące w pełnym rozkwicie państwo pszczyńskie zakupił Baltazar Promnitz, biskup wrocławski, rozpoczynając 20 letnie panowanie jednego z najznakomitszych rodów Śląska. Promnitzowie przebudowali gotycki zamek na rezydencję renesansową. W XVI wieku nastąpił dalszy rozwój miasta. Wiek XVII przyniósł jednak wielkie spustoszenie, co było wynikiem wojny trzydziestoletniej, walk na tle wyznaniowym oraz pożarów w latach 1622, 1679 oraz 1748.

Dokładne granice państwa pszczyńskiego zostały wyznaczone i naniesione na mapę przez Andreeasa Hindenberga. Barwna mapa z 1636 r. uznawana jest za najstarszą mapę gospodarczą na obszarze Polski.

fot. 1 Fragment mapy Andreasa Hindenberga ³

Wolne Państwo Stanowe zostało przekazane przez Jana Erdmanna Fryderykowi Erdmannowi w 1765 r. Za czasów panowania księcia Anhalt nastąpiła dalsza odbudowa miasta zniszczonego przez pożar w 1748 r. Ożywienie budowlane objęło w tym czasie swym zasięgiem również przedmieścia polskie i niemieckie. W tym czasie podjęto decyzję o obowiązku wznoszenia na terenie miasta jedynie budynków murowanych. Na przedmieściach dopuszczona była konstrukcja tzw. muru pruskiego. Natomiast budownictwo drewniane dopuszczone było jedynie poza granicami miasta. W czasie rządów Anhaltów wybudowano dwa pałacyki – Ludwikówkę i Bażantarnię, a także uzdrowisko w Czarkowie, a pszczyńskie Państwo Stanowe zostało podniesione do godności księstwa.

W 1846 r. dobra pszczyńskie przeszły w ręce rodziny von Hochberg, która po otrzymaniu tytułu książęcego przybrała nazwisko von Pless. Za czasów ich panowania rozkwitła gospodarka leśna, co objawiło się sprowadzeniem na tereny lasów pszczyńskich żubrów. Wielkie plany budowlane realizowano w postaci rozwoju myśliwskiej siedziby – zameczku myśliwskiego w Promnicach, przebudowy zamku w Pszczynie, budowy stadniny w Pszczynie-Sznelowcu. Dochody rodu inwestowano również w rozwój innych dziedzin, jak budowa nowych dróg komunikacyjnych, w tym kolei żelaznych. Linia Katowice-Pszczyna ukończona została w 1870 roku. Budowa linii kolejowej doprowadziła do szybkiego rozwoju nowej XIX-wiecznej dzielnicy. Plan urbanistyczny zakładał stworzenie osi urbanistycznej (obecnie ul. Tadeusza Kościuszki) i w oparciu o nią ukształtowanie willowej dzielnicy, z dużymi działkami i okazałymi ogrodami. Wiek XIX przyniósł tym samym rozwój dzielnicy łączącej dworzec kolejowy ze starym miastem. Powstały w tym czasie m. in. neogotycki

³ Ryszard Karczmarek, Jerzy Sperka (red.), Pszczyna. Monografia historyczna, Urząd Miejski w Pszczynie, Pszczyna 2014

Sąd Grodzki, gmach Zarządu Dóbr Książących, tzw. „Paleja”, neoklasycystyczny budynek Starostwa, Urząd Poczty i Telegrafu.

W czasie I wojny światowej w Pszczynie swoją siedzibę miała kwatera główna armii niemieckiej walczącej na wschodzie. To tutaj podpisano tzw. Akt 5 listopada - proklamację o utworzeniu niepodległego Królestwa Polskiego. W wyniku powstań śląskich i plebiscytu oraz podziału Górnego Śląska, Pszczyna wraz z powiatem została przyłączona do odrodzonego państwa polskiego w 1922 r.

W przededniu II wojny światowej okolice Pszczyny stanowiły rejon umocniony. Główną linię polskiej obrony na Śląsku wojska niemieckie przełamały po rozegraniu tzw. Bitwy Pszczyńskiej. Zniszczeniu uległ wówczas drewniany kościółek Św. Jadwigi, jeden z najcenniejszych obiektów zabytkowych Pszczyny. Na przełomie 1944 i 1945 roku miasto stało się świadkiem „marszu śmierci” więźniów Oświęcimia. W czasie II wojny światowej Pszczyna znalazła się w granicach III Rzeszy Niemieckiej i nie została w znacznym stopniu zniszczona. Wyzwolona w lutym 1945 roku powróciła do Polski. W 1945 roku dekretem PKWN ziemie książęce uległy nacjonalizacji i częściowej parcelacji. W największym i najcenniejszym obiekcie zabytkowym miasta, rezydencji książęcej, mieści się Muzeum Zamkowe.⁴

5.2.2. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy został zdefiniowany w art. 3 pkt 14 *Ustawy* jako postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Obecny układ przestrzenny Pszczyny jest wynikiem wielowiekowego rozwoju, jednak jego trzonem jest średniowieczny układ, który zachował swój kształt do dnia dzisiejszego. Miasto powstało w układzie opartym na ośmioboku z prostokątnym rynkiem pośrodku i szachownicowym układem ulic. Do miasta prowadziły dwie bramy: Brama Niemiecka po stronie zachodniej i Brama Krakowska po stronie wschodniej. Na kształt miasta nie miał wpływu nawet wielki pożar w 1748 r.. Zmianie uległ jedynie charakter zabudowy. Zaczęto wznosić tylko budynki murowane, których układ pozostaje niezmienny do dnia dzisiejszego, tworząc niepowtarzalny charakter miasta. Poza bramami rozwinęły się przedmieścia: niemieckie (obecnie ul. Wojska Polskiego) i polskie (obecnie ul. Piastowska), na których można było wznosić zabudowania drewniane, co przyczyniło się do rozwoju budownictwa mieszkaniowego.

Dalszy rozwój miasta związany był z rozwojem gospodarczym i przemysłowym charakterystycznym dla wieku XIX. Poprowadzenie kolei żelaznej przez Pszczynę spowodowało rozwój miasta w jej kierunku. Powstała wówczas tzw. dzielnica XIX-wieczna, z charakterystycznym układem ulic, parcel i obiektów.

---

⁴ Sylwia Krzystolik-Niesyto (red.), Pszczyna 2000, Agencja Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczyńskiej, Pszczyna 1999

Poza granicami miasta rozwój przestrzenny oparty był na obszarach dworskich i związanych z nimi zabudowaniami, tzw. folwarkach oraz układach rezydencjonalno-parkowych. W latach 30-tych XX wieku zaczęto włączać do terenów miejskich obszary dworskie, natomiast pozyskanie dalszych terenów pod inwestycje napotykało na ciągły opór ze strony księcia pszczyńskiego. Działania inwestycyjne poza historycznym centrum możliwe były dopiero po II wojnie światowej.

Tak ukształtowany układ tworzy w dniu dzisiejszym świadectwo rozwoju miasta. W celu zachowania jego charakteru układ urbanistyczny miasta Pszczyna Wojewódzki Konserwator Zabytków wpisał, decyzją Nr 770/67 z dnia 20 grudnia 1967 roku, do rejestru zabytków województwa katowickiego uzasadniając, iż „układ urbanistyczny posiada wartość historyczną o dużym znaczeniu dla kultury polskiej”. Granice zabytkowego układu przebiegają (według obecnie funkcjonujących nazw ulic) ul. Żorską, wokół parku pałacowego, następnie wzdłuż ul. Katowickiej, ul. Dworskiej, ul. Mikołaja Kopernika, do ul. Bielskiej, ul. Bielską do ul. Żorskiej.

Obszar będący otuliną dla historycznego układu urbanistycznego został objęty ochroną w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego poprzez wprowadzenie strefy częściowej ochrony konserwatorskiej i ustalenie na jej obszarze nakazów i zakazów w odniesieniu do zagospodarowania terenu.

Na terenach wiejskich gminy charakterystyczna była zabudowa w tzw. układzie ulicowym. Nieliczne pozostałości zabudowy drewnianej widoczne są m.in. w miejscowościach: Ćwiklice, Poręba. Część zabudowy udało się zachować dzięki przeniesieniu do skansenu, który został zlokalizowany w Parku Dworcowym, przy ul. Parkowej.

5.2.3. Zabytki nieruchomości

Na terenie miasta Pszczyna oraz sołectw Brzeźce, Czarków, Ćwiklice, Jankowice, Łąka, Piasek, Poręba, Rudołtowiec, Studzienice, Studzionka, Wisła Mała, Wisła Wielka, zlokalizowanych jest wiele zabytków świadczących o bogatej historii gminy. Ze względu na charakter można podzielić je na kilka typów i rodzajów. Przedstawiane przykłady, charakterystyczne dla omawianych elementów architektury, stanowią jedynie część bogatego dziedzictwa gminy. Pełny wykaz zabytków stanowi Gminna Ewidencja Zabytków gminy Pszczyna przyjęta Zarządzeniem Burmistrza Pszczyny.

BUDYNKI O FUNKCJI MIESZKANIOWEJ I ZAGRODOWEJ

Budownictwo mieszkaniowe na terenach gminy pierwotnie obejmowało jedynie zabudowę drewnianą. W chwili obecnej spośród zabudowy drewnianej na terenie gminy, w swojej oryginalnej lokalizacji, pozostały tylko obiekty zlokalizowane w Ćwiklicach, przy ul. Grzybowej 13 i w Porębie, przy ul. Wodnej 13. Są to obiekty jednokondygnacyjne na rzucie prostokąta z dachem dwuspadowym.

fot. 2 Ćwiklice, ul. Grzybowa 13

fot. 3 Dom, Poręba, ul. Wodna 13

Kilka obiektów architektury drewnianej znajduje się również w utworzonym na terenie Parku Dworcowego skansenie „Zagroda Ziemi Pszczyńskiej”. Z terenu gminy Pszczyzna znajdują się tam: masztalnia z Wisły Wielkiej, Spichlerz z Rudołtowic Dębiny.

fot. 4 Masztalnia z Wisły Wielkiej, Skansen⁵

⁵ Fotografia z zasobu „Skansen – Zagroda Ziemi Pszczyńskiej”

fot. 5 Spichlerz z Rudołtowic Dębiny, Skansen⁶

Z czasem, w wyniku częstych pożarów i wprowadzania polityki przeciwpożarowej zostało wyparte przez budownictwo murowane. Sytuacja ta miała miejsce najpierw na terenie miasta, gdzie w obrębie rynku po pożarze w 1748 roku wprowadzono nakaz realizacji zabudowy murowanej. Następnie na mocy przepisów pruskich obowiązek ten zaczął również obejmować swym zasięgiem tereny wiejskie, eliminując z czasem zabudowę drewnianą całkowicie.

Można wyodrębnić kilka form zabudowy mieszkaniowej murowanej charakterystycznej dla ziemi pszczyńskiej. Przykłady tych obiektów znajdują się na całym obszarze gminy.

Do najstarszych zaliczyć należy budynki jednokondygnacyjne na rzucie wydłużonego prostokąta z dwuspadowym dachem. Na ścianach szczytowych pojawiają się okna doświetlające wysoki strych lub wnęki, w których często można spotkać figury świętych lub inskrypcje.

fot. 6 Wisła Mała, ul. Pawia 106

⁶ Fotografia z zasobu „Skansen – Zagroda Ziemi Pszczyńskiej”

fot. 7 Wiśla Wielka, ul. Hodowców 30

W części tych obiektów przy wejściu pojawia się wnęka z siedziskami. Na terenie gminy Pszczyna pozostało jedynie kilka tego typu budynków.

fot. 8 Piasek, ul. Forsycji 12

fot. 9 Wiśla Wielka, ul. Hodowców 14

Zachowały się również domy, gdzie funkcji mieszkaniowej towarzyszyła funkcja gospodarcza, tworząc jednolitą bryłę.

fot. 10 Jankowice, ul. Akacyjowa 18

fot. 11 Łąka, ul. Turystyczna 34

Znacznie częściej można spotkać obiekty z wprowadzoną na osi facjatą pozwalającą na dodatkowe doświetlenie poddasza, dzięki czemu możliwe było wykorzystanie go do celów mieszkaniowych.

fot. 12 Jankowice, ul. Jelenia 6

fot. 13 Wisła Wielka, ul. Cieszyńska 17

Najbardziej charakterystyczną dla budownictwa wiejskiego ziemi pszczyńskiej jest zabudowa oparta na rzucie prostokąta z dachem dwuspadowym lub naczółkowym i wejściem na osi. Obiekty te mają prostą formę, z bardzo skromnym detałem. Najczęściej są ceglane, nietynkowane.

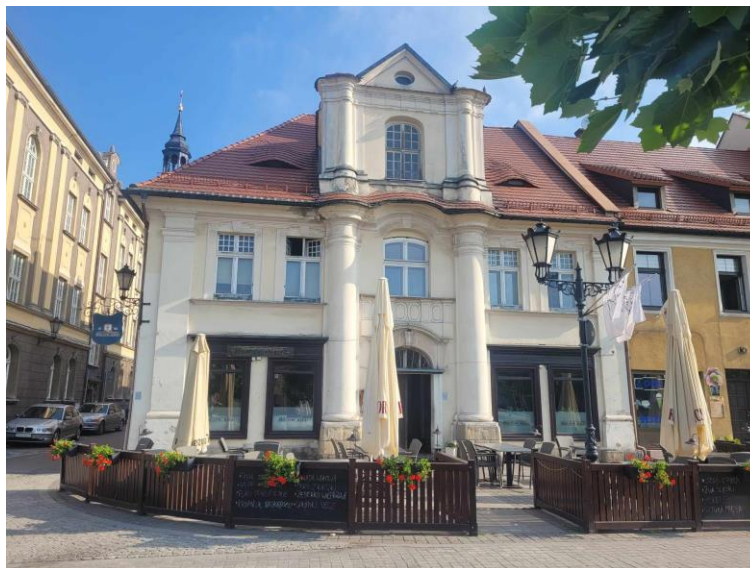
fot. 14 Ćwiklice, ul. Komбатantów 70

fot. 15 Ćwiklice, ul. Męcz. Oświęcimskich 54

W odniesieniu do zabudowy mieszkaniowej na terenie miasta forma zabudowy uwarunkowana była kształtem i wielkością parcel. W śródmieściu dominowała zwarta zabudowa. Natomiast w nowo tworzonych dzielnicach obowiązywały ściśle określone zasady kształtowania przestrzeni.

Kamienice frontowe przy Rynku tworzą zwartą zabudowę kształtując tym samym pierzeje od strony południowej, północnej i wschodniej. Zabudowę kwartałów zlokalizowanych wokół Rynku charakteryzują w większości kamienice frontowe dwukondygnacyjne z oficynami mieszkalnymi w głębi.

fot. 16 Pszczyna, ul. Rynek 3

fot. 17 Pszczyna, ul. Rynek 19

Oficyny mieszkalne tworzące zamknięcia kwartałów mieszkalnych pozbawione były detalu. Ich zwarta zabudowa ukształtowała ulice okalające Rynek, wypełniając szachownicowy układ przestrzenny.

fot. 18 Pszczyna, ul. Bednarska 21

fot. 19 Pszczyna, ul. Warowna 20

Najstarszymi obiektami na terenie miasta, posiadającymi jeszcze cechy zabudowy XVIII-wiecznej są domy mieszkalne jednokondygnacyjne. Charakteryzuje je stromy dach dwuspadzisty, brak detalu architektonicznego.

fot. 20 Pszczyna, ul. Piastowska 26

fot. 21 Pszczyna, ul. Piwowska 26

Niepowtarzalny charakter ulic prowadzących do Rynku, a także ulic okalających tworzą kamienice dwukondygnacyjne. Większość z tych kamienic powstała końcem XIX wieku lub na przełomie XIX i XX w. w wyniku przebudowy lub nadbudowy zabudowań istniejących wcześniej.

fot. 22 Pszczyna, ul. Dworcowa 4

fot. 23 Pszczyna, ul. Wojska Polskiego 3

Powstawały również kamienice wielokondygnacyjne – najczęściej trójkondygnacyjne, tworząc dominanty w jednolitym obrazie miasta. Posiadają wiele elementów dekoracyjnych, jednak każdy z obiektów ma swój wyrazisty, niepowtarzalny charakter. Tego typu obiekty kształtowane były zarówno w formie zabudowy zwartej w obrębie starego miasta, jak i wolnostojącej w pierścieniu okalającym.

fot. 24 Pszczyna, ul. Mikołaja Kopernika 23

fot. 25 Pszczyna ul. Piastowska 8 / ul. Tkacka 4

Na terenie miasta powstało wiele obiektów wielorodzinnych w formie bloków mieszkalnych. Pierwotnie były to budynki przeznaczone dla pracowników kolei, urzędników miejskich, urzędników państwowych.

fot. 26 Pszczyna, ul. Mikołaja Kopernika 52-54

fot. 27 Pszczyna, ul. Józefa Poniatowskiego 5

Na terenie dzielnicy XIX-wiecznej, zlokalizowanej pomiędzy terenami kolejowymi, a śródmieściem, powstawały zróżnicowane w formie wille i kamienice. Pierwotnie pełniły funkcje mieszkaniowe, obecnie z uwagi na lokalizację często funkcji mieszkaniowej towarzyszy funkcja usługowa.

fot. 28 Pszczyna, ul. Stefana Batorego 25

fot. 29 Pszczyna, ul. Tadeusza Kościuszki 7

ZABUDOWANIA REZYDENCJONALNE I FOLWARCZNE

Bogatą historię miasta i jego okolic obrazują obiekty, które pomimo zatarcia pierwotnej funkcji, nadal funkcjonują w ogólnodostępnej przestrzeni. Należą do nich dawne obiekty rezydencjonalne czy zabudowania folwarczne.

Pałacyk Bażantarnia – ob. hotel i restauracja

fot. 30 Poręba ul. Barbórki 47

Oficyna pałacowa – ob. Muzeum Zamkowe

fot. 31 Pszczyna ul. Basztowa 1-7

Stajnie – ob. Muzeum Zamkowe

fot. 32 Pszczyna ul. Basztowa 4-6

Pałac – ob. Muzeum Zamkowe

fot. 33 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 1

Warta – ob. Muzeum Zamkowe

fot. 34 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 2

Pałac – obecnie Ośrodek dla dzieci niewidomych i niedowidzących, tzw. „Zameczek”

fot. 35 Rudołtówice ul. Aleksandra Zawadzkiego 128

Zarządówka folwarku Siedlice – obecnie Starostwo Powiatowe

fot. 36 Pszczyna ul. Wojciecha Korfantego 6

BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Na terenie miasta Pszczyna zlokalizowanych było wiele obiektów użyteczności publicznej z zakresu administracji, sądownictwa, oświaty, usług. Część z tych obiektów zachowała swoją pierwotną funkcję.

Starostwo Powiatowe – funkcja administracyjna zachowana

fot. 37 Pszczyna, ul. 3 Maja 10

Sąd – funkcja sądownicza zachowana

fot. 38 Pszczyna, ul. ks. bp. Bogedaina 14

Urząd Miejski – funkcja administracyjna zachowana

fot. 39 Pszczyna, ul. Rynek 2

Gimnazjum – funkcja oświatowa zachowana

fot. 40 Pszczyna, ul. 3 Maja 7

Wyższa Szkoła dla Dziewcząt – funkcja oświatowa zachowana

fot. 41 Pszczyna, ul. Józefa Poniatowskiego

BUDYNKI O FUNKCJI USŁUGOWEJ

Na terenie rozwijającego się miasta zlokalizowano wiele obiektów pełniących funkcje usługową, zaspokajając w ten sposób różnorodne potrzeby mieszkańców i przyjezdnych.

Kasyno, restauracja – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 42 Pszczyna, ul. ks. bp. Bogedaina 7 / ul. Kościuszki 2

Zajazd „Pod Białym Łabędziem” – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 43 Pszczyna, ul. Piastowska 1 / ul. Bankowa 2 / ul. Bednarska 13

Hotel - obecnie budynek mieszkalno-usługowy

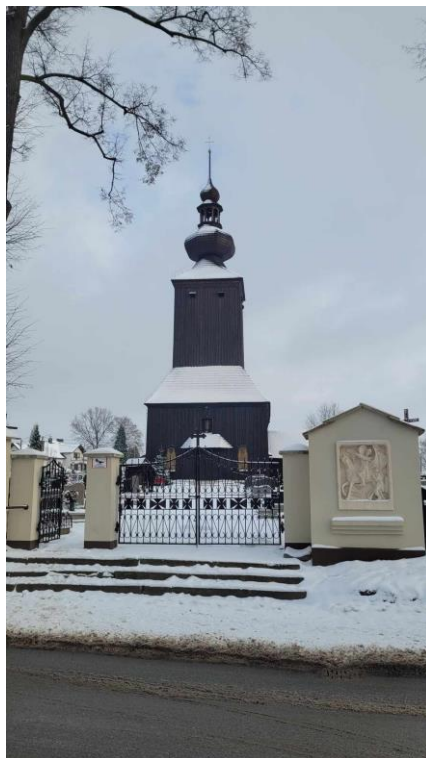

fot. 44 Pszczyna, ul. Bolesława Chrobrego 5

BUDYNKI SAKRALNE

Na terenie gminy Pszczyna zlokalizowanych jest kilkanaście zabytkowych obiektów sakralnych. Obiekty te pochodzą z różnych okresów i reprezentują różne style architektoniczne. Są to obiekty różnych grup wyznaniowych, w tym katolików, ewangelików, żydów.

Kościół parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Marcina

fot. 45 Ćwiklice ul. Aleksandra Zawadzkiego 9

Kościół Ewangelicki

fot. 46 Pszczyna ul. Rynek 1

Kościół parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Jakuba Starszego Apostoła

fot. 47 Wisła Mała ul. Pawia 13

BUDYNKI I OBIEKTY OBRONNE

Z zakresu obronności na terenie miasta Pszczyna zlokalizowane były obiekty koszar ułańskich obejmujące obiekt koszar, który uległ całkowitej przebudowie w okresie powojennym oraz stajnie i ujeżdżalnię, którego funkcję zmieniono oraz obiekt warty koszar.

fot. 48 Pszczyna ul. Mikołaja Kopernika 5

fot. 49 Pszczyna ul. Mikołaja Kopernika 3

Na terenie gminy Pszczyna zlokalizowane są fortyfikacje, stanowiące element głównej linii obrony terytorium polskiego w pierwszej głównej bitwie września 1939 roku, tzw. bitwie granicznej. Z zaplanowanych początkowo 59 schronów postanowiono zrealizować 32. Liczbę tę jednak ograniczono do 24, z czego ze względów czasowych udało się zrealizować tylko część. Najslabiej przygotowany odcinek na południu Pszczyny miał stać się głównym celem ataku ze strony wojsk niemieckich. Na terenie gminy zlokalizowanych jest 14 ukończonych schronów żelbetowych.

Poza schronami żelbetowymi wykonano kilkadziesiąt schronów o konstrukcji drewniano-ziemnej. Jeden z takich elementów obrony został zrekonstruowany. Replika schronu bojowego znajduje się przy „Trzech Dębach” w Pszczynie.

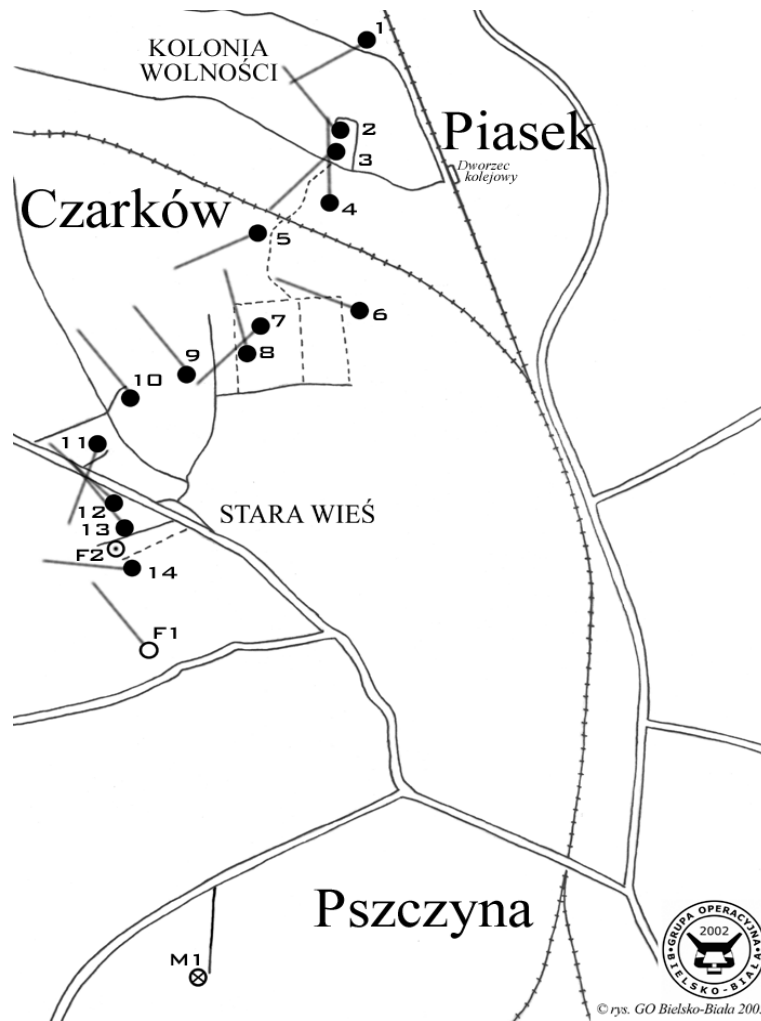

fot. 50 Schron nr 6, Pszczyna, Stara Wieś

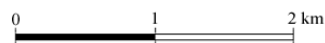

fot. 51 Schron nr 8, Pszczyna, Stara Wieś

Pozycja Pszczyna

STARA WIEŚ	- dzielnica miasta
●	- schron bojowy
○	- schron bojowy [fundament]
⊙	- schron bojowy [fundament-nieistniejący]
⊗	- schron bojowy [planowane miejsce budowy]

fol. 52 Lokalizacja schronów na terenie gminy Pszczyna. ⁷

ZABYTKI TECHNIKI

Na terenie gminy znalazły się również obiekty będące zabytkami techniki. Są to obiekty i urządzenia z różnych dziedzin: kolejowe, przemysłowe, hydrotechniczne, drukarskie.

⁷ www.armiakrakow.fortyfikacje.pl; 10.06.2019

Waga towarowa – obecnie budynek usługowy

fot. 53 Pszczyna ul. Męcz. Oświęcimskich 1A

Zespół zabudowy dworca kolejowego – Dworzec Kolejowy – funkcja kolejowa zachowana

fot. 54 Pszczyna pl. Dworcowy 1

Dom – obecnie Muzeum Prasy Śląskiej

fot. 55 Pszczyna ul. Piastowska 26

Obiekty i urządzenia hydrotechniczne

fot. 56 fot. 57 fot. 58 fot. 59 Pszczyna, Park Zamkowy

ZIELEŃ

Tereny zieleni, zajmując duży obszar, mają szczególne znaczenie na mapie gminy Pszczyna. Dotyczy to zarówno naturalnych założeń polno-leśnych, jak i komponowanych założeń parkowych, alei, cmentarzy. Rozwój założeń komponowanych zieleni związany był przede wszystkim z powiązaniem majątków książęcych, rezydencji i dworów. Ze względu na wysoką pozycję społeczną, twórcy, korzystając z najlepszych przykładów, przenosili nowe rozwiązania na rodzimy teren.

CMENTARZE

Cmentarze należą do charakterystycznej grupy terenów zieleni. Ich kompozycja związana jest z pełnioną funkcją i opiera się w głównej mierze na kształtowaniu szpalerów drzew. W ich tworzeniu duże znaczenie miała również sama lokalizacja. Część cmentarzy powstała w otoczeniu kościołów, część natomiast na wyodrębnionych działkach.

Cmentarze zlokalizowane wokół kościołów

Cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Marcina

fot. 60 Ćwiklice ul. Aleksandra Zawadzkiego 9

Cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Mikołaja

fot. 61 Łąka ul. Adolfa Dygasińskiego 3

Cmentarze zlokalizowane na wydźwiniętym terenie

Cmentarz wojenny żołnierzy Armii Czerwonej

fot. 62 Pszczyna ul. Fryderyka Chopina

Cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Wszystkich Świętych

fot. 63 Pszczyna ul. Katowicka

Cmentarz żydowski

fot. 64 Pszczyzna ul. Katowicka

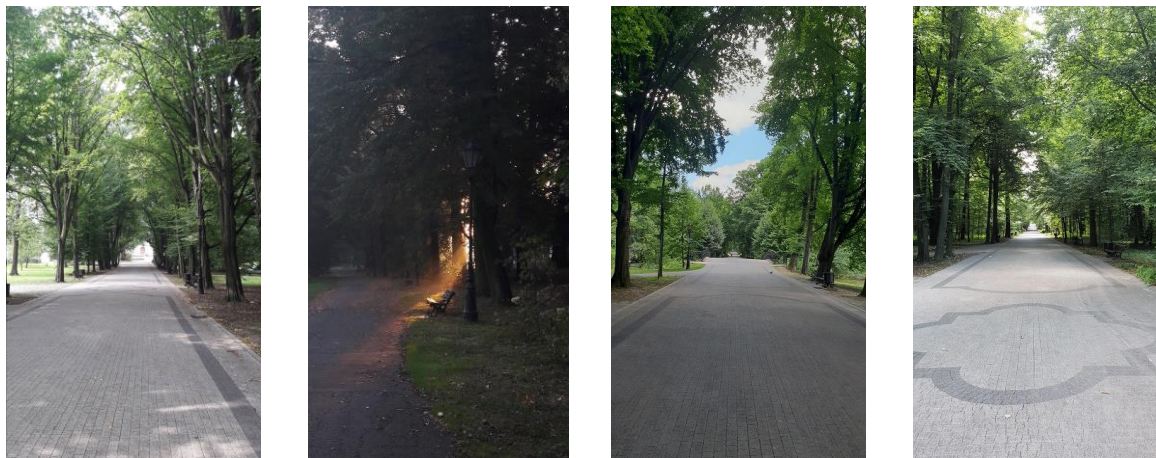
PARKI

Forma i wielkość parków związana była z funkcjami, którym towarzyszyły. Należały do nich założenia parkowe o charakterze rezydencjonalnym, dworskim, folwarcznym, pałacowym, ogólnodostępnym.

PARK PSZCZYŃSKI – największy spośród wszystkich założeń zieleni na terenie gminy funkcjonalnie podzielony jest na trzy części, z których każda pełniła pierwotnie inną rolę.

PARK ZAMKOWY – park reprezentacyjny, nierozzerwalnie połączony z Pałacem. Powstał w czasie barokowej przebudowy rezydencji. Oś północ-południe zakończona dworem Ludwikówka. Pierwotna aleja ustąpiła miejsca stawom. Z Pałacu poza miasto prowadziły dwie aleje: aleja II na Kępę – do Pałacyku Bażantarnia, aleja III do kościoła Św. Jadwigi i dalej do Zameczku Myśliwskiego. Do dnia dzisiejszego zachował się czytelny układ alejek oraz charakter krajobrazowy. Park Zamkowy posiadający romantyczny charakter, wzbogacony jest siecią krętych dróg i ścieżek, zagajników, łąk, stawów, kanałów i wysepek. Wzmocniono osie widokowo-kompozycyjne, zwłaszcza główną, akcentującą kierunek północ-południe. Z dawnego promienistego układu pozostały dwie aleje: do

folwarku Kępa oraz do kościoła Św. Jadwigi. Środkową aleję zlikwidowano na rzecz rozległej polany i otwarcia widokowego obejmującego nowo wybudowane stawy i wzgórze.

fot. 65 fot. 66 fot. 67 fot. 68 Pszczyna – Park Zamkowy, Aleje

Na terenie parku Zamkowego zachowały się elementy małej architektury oraz obiekty, dopełniające całości obrazu założenia parkowego.

Brama chińska

fot. 69 Pszczyna – Park Zamkowy

Piwnica lodowa – Lodownia

fot. 70 Pszczyna – Park Zamkowy

Mosty łukowe

fot. 71 Pszczyna – Park Zamkowy

Nekropolia książąt Anhalt

fot. 72 Pszczyna – Park Zamkowy

Dom ogrodnika

fot. 73 Pszczyna – Park Zamkowy

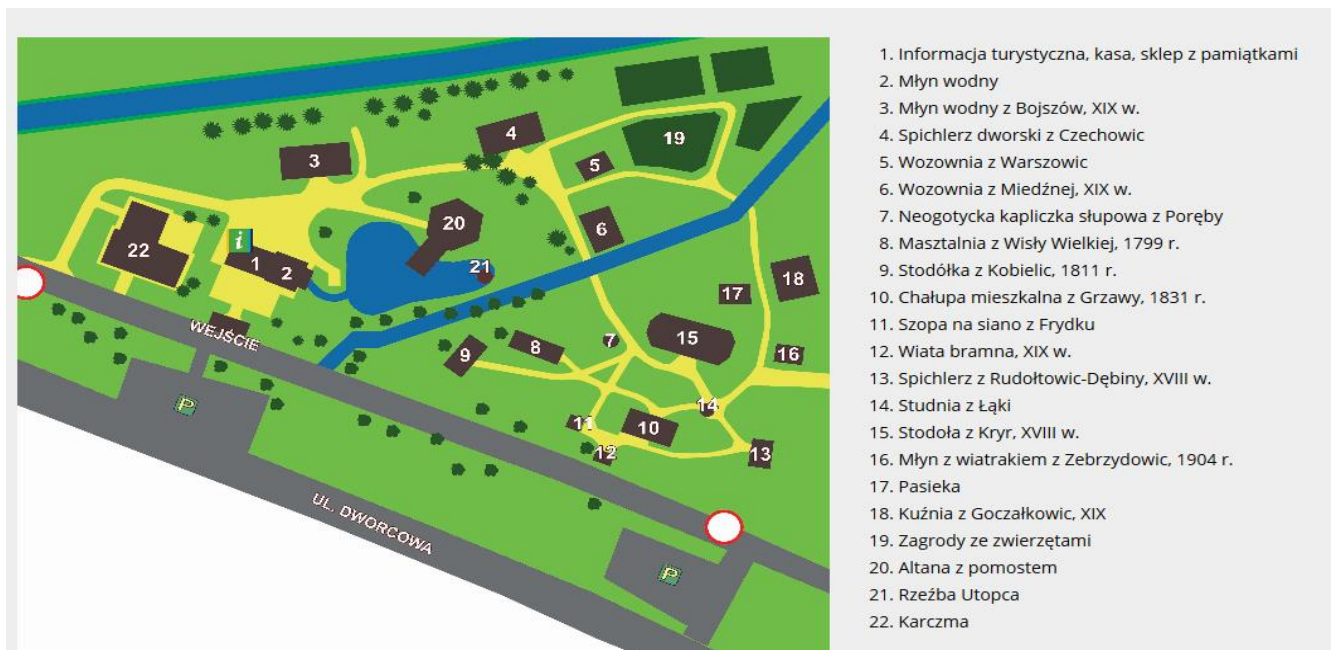
PARK DWORCOWY – park zlokalizowany jest na wschód od parku Zamkowego, ciągnący się wzdłuż rzeki Pszczyńska. Wschodnią część założenia parkowego rozbudowano, wzdłuż rzeki Pszczyńki, w związku z przeprowadzeniem przez Pszczynę kolei żelaznej, zapewniając bezpośredni dojazd z dworca do pałacu, poza obrębem miasta. Charakter parku krajobrazowego pozostał niezmienny. Jedynym nowym elementem wprowadzonym do parku jest zorganizowany w latach 1974-1975, staraniem Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, skansen „Zagroda Wsi Pszczyńskiej”, w którym zgromadzono kilkanaście obiektów architektury drewnianej ziemi pszczyńskiej, obiekty małej architektury charakterystyczne dla terenów wiejskich, urządzenia gospodarskie, elementy wyposażenia wnętrz.

Skansen – Zagroda Wsi Pszczyńskiej

fot. 74 Pszczyzna – Park Dworcowy

Skansen – Zagroda Wsi Pszczyńskiej: mapa

fot. 75 Pszczyzna – Park Dworcowy⁸

⁸ www.skansen.pszczyna.pl

PARK ZWIERZYNIEC – tereny leśno-parkowe na zachód od Pałacu. Zachodnia część założenia parkowego obejmuje duże, mniej zagospodarowane tereny leśno-parkowe w dolinie Pszczyнки, powstałe po osuszeniu w 1792 r. wielkiego stawu miejskiego. Jej charakterystycznym elementem jest Dzika Promenada oraz tzw. „Trzy Dęby”, miejsce ważnych wydarzeń historycznych. W miejscu istniejących mogił powstańców śląskich, harcerzy i żołnierzy, w roku 2009 powstał cmentarz wojenny „Pod Trzema Dębami” będący upamiętnieniem wydarzeń powstańczych i wojennych.

Tereny leśne

fot. 76 Pszczyzna – Park Zwierzyniec

„Trzy Dęby” – tablica pamiątkowa

fot. 77 Pszczyzna – Park Zwierzyniec

Aleje

fot. 78 Pszczyzna – Park Zwierzyniec

OGRODY

Powstanie dzielnicy XIX-wiecznej związane było z poprowadzeniem linii kolejowej przez Pszczynę i budową Dworca Kolejowego. Zlokalizowana pomiędzy linią kolejową a funkcjonującym miastem, objęła swym zasięgiem część obszaru folwarku Siedlice. Założeniem podstawowym było wykształcenie nowych parcel, zabudowanych pojedynczymi obiektami w stylu willowym, oddalonymi od ulic o 10 m.

W ogrodach dzielnicy XIX-wiecznej przeważały drzewa typu parkowego, ozdobne krzewy i kwiaty. W znacznie mniejszej ilości występowały drzewa owocowe. Ogrody obejmowały część frontową oraz część tylną działki. Cofnięcie linii zabudowy miało stwarzać możliwość zagospodarowania tej części działki w formie reprezentacyjnego ogrodu.

fot. 79 Plac Zwycięstwa i Wolności – pocztówka z 1912 r.⁹

fot. 80 Dzielnica XIX-wieczna – pocztówka z 1901 r.¹⁰

⁹ www.fotopolska.pl; 12.07.2018

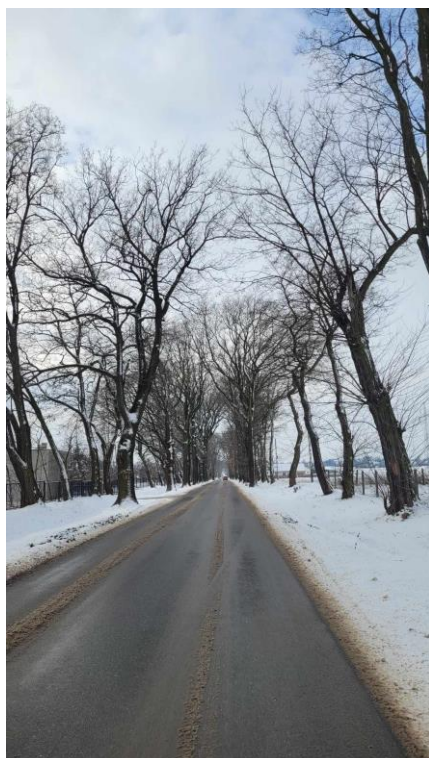
¹⁰ Ibidem

SZPALERY I ALEJE DRZEW

Na terenie gminy Pszczyna funkcjonuje wiele założeń zieleni. Poza omawianymi parkami, ogrodami i cmentarzami, należą do nich: szpalery i aleje drzew. Komponowane aleje drzew związane były z rozproszeniem założeń rezydencjonalnych i koniecznością ich skomunikowania.

fot. 81 Poręba ul. Barbórki

fot. 82 Rudołowice ul. Czesława Wycechy

5.2.4. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków:

- Ćwiklice – wyposażenie kościoła parafialnego pod wezwaniem świętego Marcina, obejmujące: chór muzyczny, drzwi, polichromia i ołtarze (B/346/72, B/569/82),
- Ćwiklice - figura św. Michała Archanioła (B-326/2016),
- Pszczyna – wyposażenie kościoła parafialnego p.w. Wszystkich Świętych i plebanii kościoła, w tym portal i krata w portalu do kaplicy, chór muzyczny o ołtarze (B/120/70, B/354/72),
- Pszczyna – zespół sześciu nagrobków rodziny Anhaltów w zabytkowym parku, wykonanych w kamieniu, z przełomu XVIII i XIX wieku. Jeden w formie obelisku, pozostałe w formie płyt prostokątnych (B/362/72),
- Pszczyna – wystrój rzeźbiarsko-kamieniarski budynku zwanego Bramą Wybrańców, obejmujący: portal zamknięty półkoliście i boniowany; szczyt rozdzielony na dwie strefy, flankowany pilastrem i płaskimi esownicami, zwieńczony spływami z tabliczką i inskrypcją; dwa kartusze (B/359/72),
- Pszczyna – figurka murzynka umieszczona we wnęcie okiennej fasady głównej budynku, rzeźba kamienna, o cechach rokokowych, z XVIII i XIX wieku (B/364/72),
- Pszczyna – godło – figura barana umieszczona we wnęcie szczytu facjatyki domu, wykonana z kamienia w XVIII wieku (B/370/72),
- Pszczyna – portal w budynku mieszkalnym, wykonany w kamieniu, barokowy z XVIII wieku (B/361/72),
- Pszczyna – nagrobek Anny Kucas na cmentarzu, wykonany w kamieniu, klasycystyczny z 1837 roku (B/363/72),
- Pszczyna – dekoracja malarska znajdująca się w sieni w budynku przy ul. Kościuszki 7 (B/418/2020)
- Pszczyna – nagrobek księżnej Henrietty Luizy zu Holstein-Beck na cmentarzu św. Jadwigi Śląskiej (B/488/2023),
- Pszczyna – Grobowiec rodziny Boenisch na cmentarzu św. Jadwigi Śląskiej (B/489/2023),
- Rudółtwice – Dekoracja architektoniczna elewacji pałacu, obejmująca obramienia okien, drzwi, pilastry, boniowania narożników oraz kartusze z herbami Jastrzębiec i Ostoja w przyczółku frontowym – wykonana w kamieniu, potynkowana, rokokowa z drugiej połowy XVIII wieku. W wejściach również drzwi klepkowe z XIX wieku (B/330/72),
- Studzionka - dwa krzyże pokutne z XIV – XVI w. (529/65, wraz z kościołem i założeniem cmentarnym),
- Studzionka – krzyż przydrożny wykonany w kamieniu, ludowo-barokowy z 1820 roku (B/335/72),
- Studzionka – Figura św. Jana Nepomucena z 1855 r. (B-334/72).

Ponadto na terenie gminy Pszczyna znajduje się wiele zabytków ruchomych niewpisanych do rejestru zabytków. Należą do nich przede wszystkim obiekty małej architektury, takie jak krzyże przydrożne i kapliczki.

MAŁA ARCHITEKTURA

Obiekty małej architektury są elementami przestrzeni o charakterze religijnym, społecznym i kulturowym, nierozzerwalnie związanymi z tradycją. Ich bogactwo form odzwierciedla czas, w których powstały, obrazuje zmiany, jakie zachodziły na przestrzeni wieków oraz charakter miejsc, w których powstawały. Ich lokalizacja związana jest najczęściej z wydarzeniami ważnymi dla danej społeczności. Często pojawiały się na skrzyżowaniach dróg, stając się jednocześnie istotnym elementem orientacji w terenie.

Na terenie gminy Pszczyna zlokalizowanych jest kilkadziesiąt obiektów wykonanych z różnych materiałów, reprezentujących bardzo różne formy i style. Należą do nich: krzyże drewniane, krzyże kamienne, krzyże kamienne – pasje, kapliczki architektoniczne, figury, kapliczki słupowe, kapliczki skrzynkowe, piety, obelisk, kaplica cmentarna, grotta maryjna, brama chińska, krzyże pokutne, kamienie pamiątkowe.

Krzyż drewniany

fot. 83 Ćwiklice ul. Wolności 2

Krzyż kamienny

fot. 84 Łąka ul. Turystyczna 34

Krzyż kamienny - Pasja

fot. 85 Pszczyna ul. Rybnicka 6

Kapliczka architektoniczna

fot. 86 Pszczyna ul. Katowicka

Figura przydrożna – Figura Św. Michała Archanioła

fot. 87 Ćwiklice ul. Męczenników Oświęcimskich

5.2.5. Zabytki archeologiczne

Na terenie gminy Pszczyna nie przeprowadzono szeroko zakrojonych badań archeologicznych. Stosunkowo niewielka jest ilość znanych stanowisk archeologicznych, przez co słaby jest stan ich rozpoznania. Najwięcej informacji pochodzi z badań powierzchniowych. Na terenie miasta

rozpoznanie archeologiczne związane jest z prowadzonym nadzorem archeologicznym, badaniami sondażowymi, badaniami ratowniczymi prowadzonymi przy okazji różnego rodzaju inwestycji.

Dla udokumentowanych stanowisk archeologicznych sporządzono karty gminnej ewidencji zabytków, która prowadzona jest zarządzeniem Burmistrza Pszczyny.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Wiele zabytków niewpisanych do rejestru zabytków można spotkać zarówno w zasobach prywatnych, jak i kolekcjach prowadzonych przez różne muzea, stowarzyszenia, organizacje.

W Muzeum Zamkowym znajdują się dekoracje, meble, zegary, lustra, dywany, naczynia świadczące o bogatej historii zarówno tego miejsca, jak i innych zakątków świata. Są tu także pamiątki rodzinne rodu Hochberg podarowane przez członków rodziny. W zbrojowni zebrano eksponaty z okresu od XV do XX wieku, w tym strzelby, kusze, szable, zbroje.

W Muzeum Prasy Śląskiej znajdują się między innymi eksponaty z zakresu czasopiśmiennictwa śląskiego oraz dawnego drukarstwa i introligatorstwa, w tym zabytkowe maszyny i urządzenia drukarskie¹¹. Tam także w „Izbie u Telemanna” znajdują się dawne instrumenty muzyczne z terenu Śląska, w tym XVIII-wieczny pozytyw – organy ze spalonego we wrześniu 1939 roku drewnianego kościółka Św. Jadwigi¹².

W Muzeum Militarnych Dziejów Śląska zgromadzono pamiątki związane z powstaniami śląskimi, martyrologią Śląska, zwłaszcza z okresu II wojny światowej oraz walki z polskim podziemiem niepodległościowym po jej zakończeniu¹³.

5.2.7. Dziedzictwo niematerialne

Dziedzictwo niematerialne jest dziedziną bardzo trudną do sklasyfikowania. Nie można jej ująć w żadne ramy ani paragrafy. Są to wszystkie elementy, które dotyczą dziedzictwa, ale oddziałują przede wszystkim na ludzkie zmysły. To wszystko to co odczuwamy i czego możemy doświadczać.

Propagowaniem dziedzictwa niematerialnego zajmują się stowarzyszenia, towarzystwa, kluby, zespoły oraz osoby prywatne związane z kulturą i sztuką.

Z ziemią pszczyńską związane są m. in. Fundacja Zamku Pszczyńskiego, Towarzystwo Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, „Pro Memoria” Stowarzyszenie Bitwy Pod Pszczyną 1939, Stowarzyszenie Kulturalne Zespół Regionalny Pszczyna, Kurkowe Bractwo Strzeleckie, Towarzystwo Przyjaciół Zamku w Pszczynie, Stowarzyszenie Pszczelarzy Ziemi Pszczyńskiej, Stowarzyszenie Gwareckie Wisła Mała.

¹¹ www.muzeumprasy.pl/o_muzeum; 09.04.2019

¹² www.muzeumprasy.pl/o_muzeum; 09.04.2019

¹³ www.militaria.pszczyna.pl; 10.04.2019

Do bogatych zasobów dziedzictwa kulturowego na ziemi pszczyńskiej należy zaliczyć między innymi:

- szlaki kulturowe:
  - Szlak Książąt Pszczyńskich,
  - Szlak Kościółków Drewnianych,
- szlaki turystyczne rowerowe:
  - Trasa Książęca,
  - Szlak Greenways Kraków-Morawy-Wiedeń,
- szlaki turystyczne piesze:
  - Szlak budownictwa drewnianego im. Witolda Jakubowskiego,
  - Szlak Bursztynowy,
  - Szlak Ewakuacji Więźniów Oświęcimia,
- wydarzenia historyczne:
  - Akt 5 listopada 1916,
  - Powstania Śląskie na ziemiach pszczyńskich 1919-1921,
  - Powrót Ziemi Pszczyńskiej do Polski – 29 czerwca 1922,
  - przyjazd Marszałka Józefa Piłsudskiego do Pszczyzny – 28 sierpnia 1922,
  - Bitwa Pszczyńska – wrzesień 1939,
  - Marsz Śmierci – styczeń 1945,

Marszałek Józef Piłsudski w Pszczyźnie przypina Virtuti Militari Stanisławowi Krzyżowskiemu

fot. 88 Pszczyzna – sierpień 1922 ¹⁴

Podpisanie Aktu 5 listopada 1916

fot. 89 Pszczyzna, Paleja – listopad 1916 ¹⁵

¹⁴ www.wikipedia.org/wiki/pszczyzna; 12.07.2018

- wydarzenia kulturalne propagujące wiedzę o dziedzictwie kulturowym:
  - Spotkania pod Brzymem – przegląd Zespołów Ludowych Ziemi Pszczyńskiej wraz z pokazami, warsztatami, jarmarkiem rękodzieła i naturalnych produktów,
  - Mały Brzym – prezentacja Pszczyńskich Zespołów Regionalnych wraz z pokazami, warsztatami, jarmarkiem rękodzieła i naturalnych produktów,
  - „Poleku” Slow Life po naszymu – wydarzenie w rytmie „slow” celebrujące smaczną kuchnię, dobrą muzykę, zdrowe aktywności i interesujące zajęcia z ciekawymi ludźmi,
  - Śląskie Miraże Art Festiwal – wydarzenie promujące kulturę, sztukę oraz produkty regionalne,
  - Industriada – święto Szlaku Zabytków Techniki Województwa Śląskiego,
  - Daisy Days – zespół wydarzeń w oparciu o wystawę ogrodów pokazowych,
  - Książęca Gra Miejska – fabularna gra terenowa wykorzystująca elementy historii,
  - Pszczyńska Noc Muzeów,
  - cykliczne imprezy związane z tradycjami regionalnymi, warsztaty, np. „Stawianie Moja”, „Powitanie wiosny w skansenie”,
  - cykliczne imprezy nawiązujące do tradycyjnych uroczystości weselnych,
  - iluminacje zimowe,

Mały Brzym 2017 Zespół Regionalny SP 1 Goczałkowice-Zdrój

fot. 90 Pszczyna – maj 2017 ¹⁶

¹⁵ www.dziennikzachodni z 5.11.2016; 12.07.2018

¹⁶ www.pless.pl z 9.05.2017(fot. Andrzej Gryn timer); 12.07.2018

Książęca Gra Miejska 2018

fot. 91 Pszczyna – maj 2018 ¹⁷

– osoby zapisane w dziejach okolicy:

- Ludwik Stefan Musiał – historyk, dokumentalista, autor „Monografii Pszczyny”,
- Jan Kupiec – poeta, działacz polityczny związany z obozem Wojciecha Korfantego,
- Chrystian Schemmel – księgarz, dziennikarz („Tygodnik Polski”),
- Henryk Wilhelm Fryderyk Schaeffer,
- Maria Teresa Oliwia Hochberg von Pless – księżna Daisy,
- Bolko Hochberg von Pless – senior rodu Hochbergów, Honorowy Obywatel Pszczyny,
- Andreas Hindenberg – górnośląski kartograf,
- Józef Kluss – konserwator zabytków, kustosz Muzeum Zamkowego do 1962 r.,
- Józef Kłyk – filmowiec amator, Honorowy Obywatel Pszczyny,
- Stanisław Krzyżowski – podpułkownik Wojska Polskiego, bliski współpracownik Wojciecha Korfantego,
- Stanisław Mazak – polski duchowny katolicki, Sprawiedliwy Wśród Narodów Świata, historyk pszczelarstwa,
- Antoni Spyra – rzemieślnik, twórca ludowy, twórca warsztatu konserwatorskiego w Muzeum Zamkowym,
- Georg Philipp Telemann – kompozytor okresu baroku, inspirował się muzyką ludową (m. i. z terenów Pszczyny),
- Zygmunt Orlik – historyk, nauczyciel, autor wielu publikacji traktujących o dziejach ziemi pszczyńskiej,
- Aleksander Spyra – stoi na czele Towarzystwa Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, kustosz Muzeum Prasy Śląskiej, jeden z twórców skansenu „Zagroda Wsi Pszczyńskiej”,
- Józef Brudny – jeden z pionierów Kung-Fu w Polsce, twórca „Pszczynskiej Sztuki Walki”,

¹⁷ www.pless.pl z 21.05.2018(fot. Andrzej Gryn timer); 12.07.2018

Bolko von Hochberg – Honorowy Obywatel Pszczyny

fot. 92 Pszczyna – czerwiec 2000

Józef Kłyk – Honorowy Obywatel Pszczyny

fot. 93 Pszczyna – czerwiec 2009

- tradycje, zwyczaje, obrzędy:
  - gwara,
  - tańce,
  - produkty tradycyjne,
  - potrawy regionalne,
- legendy, podania, przysłowia, wspomnienia, gwara:
  - „Legenda o Utopcu”,
  - „Legenda o podstępie mieszkańców Pszczyny”,
  - legendarne duszki ziemi pszczyńskiej,
- umiejętności i rzemiosło:
  - konkursy: gwarowe, wiedzy historycznej, artystyczne,
  - kiermasze: produkty naturalne, produkty regionalne,

- warsztaty: zielarskie, pszczelarskie, artystyczne,
- ludowi artyści: ceramicy, malarze, hafciarki, rzeźbiarze, tkacze, wikliniarze,
- obiekty nieistniejące
  - Pszczyna ul. Chopina – Kościół Św. Jadwigi Śląskiej,
  - Pszczyna ul. Piwowska – Dom ludowy,
  - Pszczyna ul. Wojciecha Korfantego / ul. dr Witolda Antesa – Willa Nasse,
  - Pszczyna ul. Wojciecha Korfantego / ul. dr Witolda Antesa – Szpital Joannitów.

Kościół Św. Jadwigi Śląskiej

fot. 94 Pszczyna ob. ul. Chopina – pocztówka z 1907 r.¹⁸

Szpital Joannitów

fot. 95 Pszczyna obecnie ul. Wojciecha Korfantego – pocztówka z 1910-1939 r.¹⁹

¹⁸ www.fotopolska.pl; 12.07.2018

¹⁹ Ibidem

MIEJSCA UPAMIĘTNIAJĄCE WYDARZENIA HISTORYCZNE

Na terenie gminy Pszczyna zlokalizowane są pomniki, tablice oraz inne obiekty, będące miejscami pamięci o:

- wydarzeniach historycznych o znaczeniu narodowym,
  - Tablica upamiętniająca 60. rocznicę powrotu ziemi pszczyńskiej do Macierzy – ul. Rynek 2,
  - Ławeczka Niepodległości z okazji 100. rocznicy odzyskania niepodległości – Plac Zwycięstwa i Wolności,
  - Tablica z okazji 100-lecia Drugiego Powstania Śląskiego – na budynku Stary Grant w Jankowicach,
  - Tablica upamiętniająca 100-lecie powrotu Górnego Śląska do Macierzy – ul. Rynek 2,
  - Tablice upamiętniające Powstania Śląskie – Urząd Miejski (ul. Rynek 2), Muzeum Prasy Śląskiej (ul. Piastowska 26), siedziba Kurkowego Bractwa Strzeleckiego (ul. Katowicka 79),
- wydarzeniach społecznych i historycznych, które miały miejsce na terenie gminy Pszczyna:
  - tablica upamiętniająca miejsce rozstrzelania harcerzy polskich przez hitlerowców w 1939 r.,
  - tablica pamiątkowa, upamiętniająca zebranie się i złożenie przysięgi przez mieszkańców powiatu pszczyńskiego, przed wybuchem I powstania śląskiego w 1919 r. – w miejscu zwanym „Trzy Dęby”,
  - pomnik i tablice w miejscu straceń powstańców śląskich, mieszkańców powiatu pszczyńskiego, rozstrzelanych przez hitlerowców w 1939 r. – w miejscu zwanym „Trzy Dęby”,
  - tablica upamiętniająca wydanie pierwszej polskiej gazety na Górnym Śląsku – Piastowska 26,
  - tablica upamiętniająca Marsz Śmierci – ul. ks. bp. Bogedaina,
  - tablica poświęcona pszczyńskim Żydom – ofiarom zagłady – na budynku dworca kolejowego,
- ważnych postaciach, które odwiedziły Pszczynę,
  - tablica upamiętniająca pobyt w Pszczynie marszałka Józefa Piłsudskiego – Dworzec Kolejowy,
  - Książęca ławeczka – na pamiątkę pobytu księcia pszczyńskiego Bolka von Hochberg w Szkole Podstawowej nr 1 w Pszczynie w dniu 20.05.2019 r. – ul. bpa Bogedaina,
- osobach, które poległy w walkach narodowo-wyzwoleńczych:
  - Pomnik Zwycięstwa wzniesiony dla uczczenia poległych i pomordowanych powstańców w latach 1919–1921 oraz Polaków w czasie II wojny światowej – Plac Zwycięstwa i Wolności,
  - Pomnik przed cmentarzem żołnierzy Armii Czerwonej, wzniesiony w 1953 r.,
  - Tablica upamiętniająca Powstańców Śląskich w Piasku – przed sołtysówką w Piasku.

Tablica upamiętniająca pobyt w Pszczynie marszałka Józefa Piłsudskiego

fot. 96 Pszczyna Pl. Dworcowy 1 - Dworzec Kolejowy

Tablica upamiętniająca 60. rocznicę powrotu ziemi pszczyńskiej do Macierzy

fot. 97 Pszczyna Rynek 2

Pomnik Zwycięstwa wzniesiony dla uczczenia poległych i pomordowanych powstańców w latach 1919–1921 oraz Polaków w czasie II wojny światowej

fot. 98 Pszczyna Plac Zwycięstwa i Wolności

Tablica upamiętniająca Marsz Śmierci

fot. 99 Pszczyna ul. ks. bp. Bogedaina

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Zgodnie z art. 7 *Ustawy* formami ochrony przyrody zabytków są: wpis do rejestru zabytków, wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na terenie gminy Pszczyna obowiązuje 77 decyzji o wpisie do rejestru zabytków (obszary, zabytki nieruchomości, zabytki ruchome).

Zespół zamkowo-parkowy został uznany za pomnik historii.²⁰

Obiekty zabytkowe objęte są ochroną w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego m. in. poprzez zakazy przekształceń obiektów oraz ich bezpośredniego otoczenia.

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Gminną ewidencję zabytków gminy Pszczyna, zgodnie z art. 22 ust 4 *Ustawy* prowadzi Burmistrz Pszczyny. Prowadzona jest w formie zarządzenia Burmistrza Pszczyny:

- Zarządzenie Nr SG.0050.464.2019 Burmistrza Pszczyny z dnia 14 października 2019 r. ze zmianami:
- Zarządzenie Nr SG.0050.970.2020 Burmistrza Pszczyny z dnia 19 listopada 2020 r.
- Zarządzenie Nr SG.0050.1151.2021 Burmistrza Pszczyny z dnia 5 maja 2021 r.
- Zarządzenie Nr SG.0050.2089.2023 Burmistrza Pszczyny z dnia 6 lutego 2023 r.

²⁰ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 kwietnia 2021 r. w sprawie uznania

W gminnej ewidencji zabytków, zgodnie z art. 22 ust 5 *Ustawy*, ujęte są zabytki nieruchome wpisane do rejestru, inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, inne zabytki nieruchome wyznaczone przez burmistrza w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków Gminy Pszczyzna ujęto ponadto obiekty małej architektury, obiekty zieleni, obiekty fortyfikacji oraz stanowiska archeologiczne.

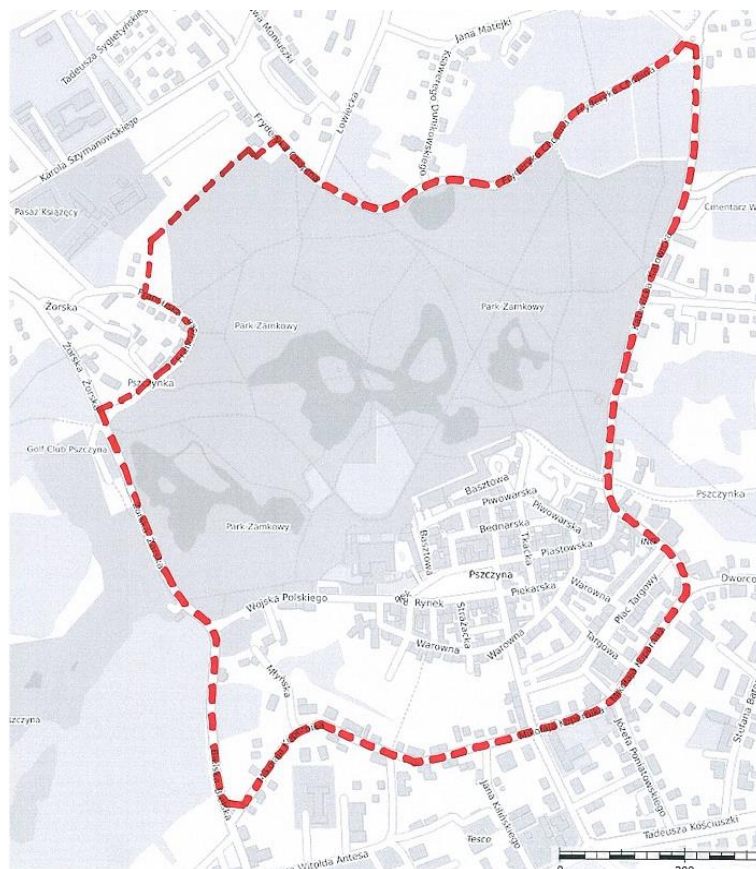
W gminnej ewidencji zabytków ujęte są obiekty świadczące o bogatej historii gminy, ukazujące jej różnorodność i zmiany, jakie zachodziły na przestrzeni wieków.

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

URBANISTYKA

Dla gminy Pszczyzny, ze względu na proces powstawania miasta i jego rozwoju duże znaczenie mają założenia, które ukształtowały struktury urbanistyczne na przestrzeni wieków.

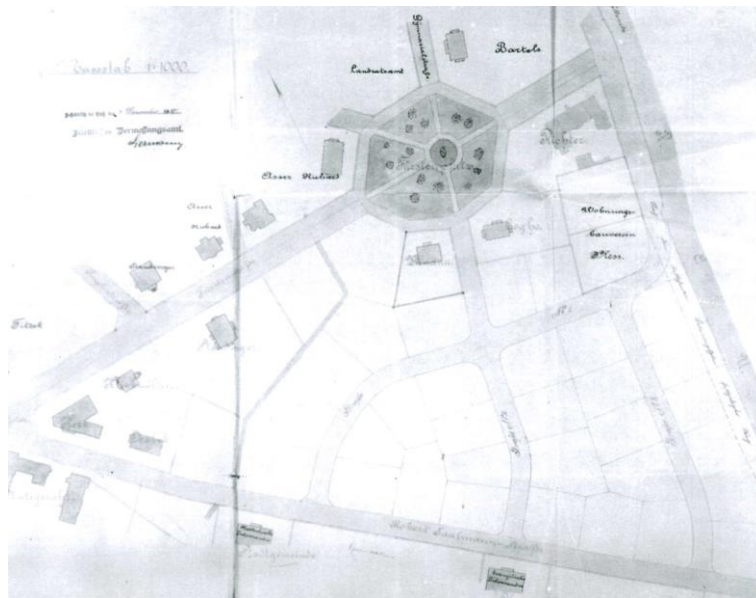
Układ urbanistyczny

fol. 100 Układ urbanistyczny – zarys.

Stare miasto zachowało tradycyjny, średniowieczny układ urbanistyczny. Przecinające się pod kątem prostym ulice dzielą teren na bloki w układzie szachownicowym, a całość zamknięta jest w owalnym układzie dawnych obwarowań. Rynek oparty na kształcie prostokąta stanowi główny element kompozycyjny, powiązany z dawnym traktem komunikacyjnym wschód-zachód (dzisiejszą ulicą Piastowską i ul. Wojska Polskiego). Rynek posiada pierzeje z trzech stron. Wykształcenie czwartej pierzei uniemożliwiła najprawdopodobniej zabudowa kompleksu pałacowego. Jest to jeden z nielicznych przykładów powiązania lokacyjnego miasta z założeniem pałacowym. Zachował się gabaryt i charakter zabudowy. Większość obiektów to niewielkie, jednopiętrowe, zwrócone kalenicowo kamienice mieszczkańskie z XVIII i XIX wieku. Punktowo rozmieszczone dwupiętrowe kamienice czynszowe o bogatym detalu architektonicznym tworzą siatkę dominant w przestrzeni. Na obrzeżach zachowały się jeszcze proste, parterowe budynki mieszkalne. Układ urbanistyczny posiada wartość historyczną o dużym znaczeniu dla kultury polskiej. Został wpisany do rejestru zabytków w 1967 roku ²¹.

Dzielnica XIX-wieczna

fot. 101 Plan południowej części miasta 1910 r. ²²

²¹ Decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków nr rejestru 770/67 z dnia 20 grudnia 1967r.

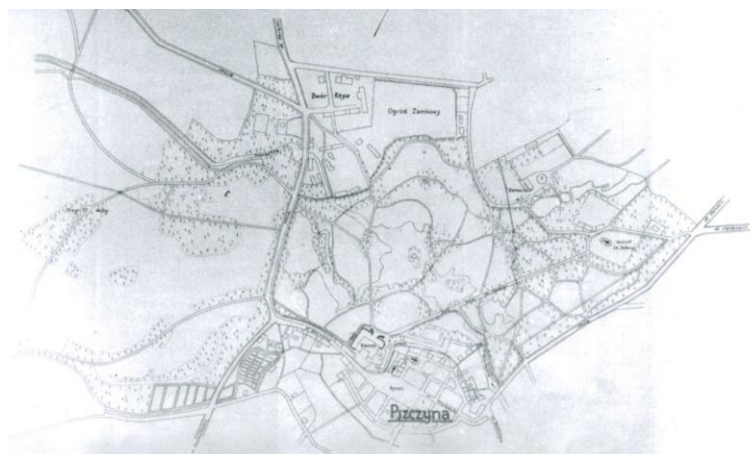
²² Teresa Piekarz, Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne, Rzeszów 1986

fot. 102 Plan rozbudowy południowej części miasta z k. XIX w. ²³

Dzielnica XIX-wieczna powstała w oparciu o nowy układ komunikacyjny pomiędzy dworcem kolejowym a folwarkiem Siedlice. Podstawowym założeniem urbanistycznym było stworzenie z dużych parcel z wolnostojącymi budynkami, pasem ogrodów wzdłuż ulic i obszernymi ogrodami z tyłu. W nowo powstałej dzielnicy usytuowano wille, domy mieszkalne wielorodzinne, gmachy użyteczności publicznej. Obiekty te były najczęściej wolnostojące w otoczeniu zieleni. Pod względem architektonicznym wykazują dużą różnorodność i bogactwo stylowe, w tym: neobarok, neoklasycyzm, secesja. Przestrzeń dzielnicy przedstawia dużą wartość ze względu na zachowany układ ulic i placów, zachowane obiekty, utrzymywaną przestrzeń niezabudowaną, dużą ilość zieleni.

Założenie pałacowo-parkowe – Pszczyna

fot. 103 Plan miasta z lat 20-tych XX wieku. ²⁴

²³ Ibidem

²⁴ Ibidem

fot. 104 Pszczyna – buk pospolity

fot. 105 Pszczyna – Park Zamkowy

Założenie pałacowo-parkowe swój obecny kształt zawdzięcza przekształceniom i modernizacji prowadzonym w rezydencji w XIX wieku. Osią założenia jest pałac, do którego przylega park Zamkowy, będący częścią założenia krajobrazowego, obejmującego w kierunku wschodnim park Dworcowy oraz w kierunku zachodnim park Zwierzyniec. Zamknięcie założenia od strony północnej stanowi Dwór Ludwikówka. W dalszej perspektywie przestrzennej założenie łączyło się z dworem Louisenhof, folwarkami Siedlice i Kępa, bażantarnią w Porębie i pałacykiem myśliwskim w Promnicach.

Całe założenie przedstawia dużą wartość ze względu na zachowany charakter, liczne okazy starodrzewu oraz drzew i krzewów egzotycznych. Pałac wraz z parkiem krajobrazowym został wpisany do rejestru zabytków w 1965 roku²⁵. Ponadto w 2021 r. całe założenie („Pszczyna- zespół zamkowo-parkowy”) uznane zostało za pomnik historii²⁶.

²⁵ Decyzja w sprawie wpisania do rejestru zabytków nr rejestru 770/67 z dnia 20 grudnia 1967r.

²⁶

Park Bażantarnia – Poręba

fot. 106 Mapa „Pless 1883”²⁷

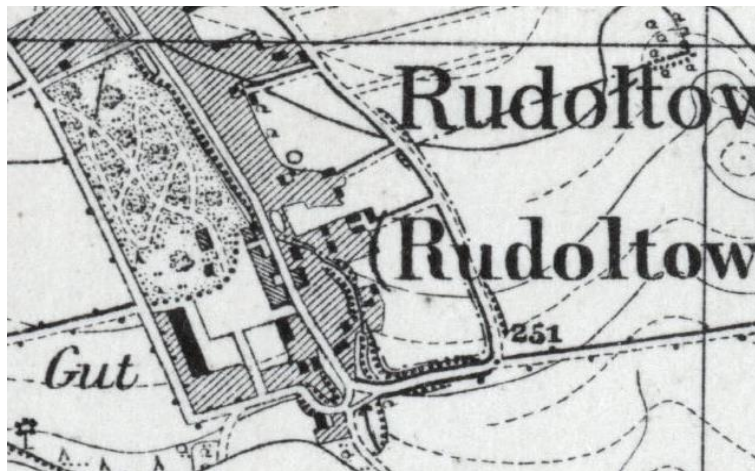
fot. 107 Park Bażantarnia wraz z alejami – zarys.

Park „Bażantarnia” powstał w konsekwencji rozbudowy rozległego założenia pałacowo-parkowego w Pszczynie. Od początku swego istnienia miał charakter leśno-parkowy z licznymi polanami i związany był z funkcją gospodarczą opartą na hodowli zwierzyny łownej, w tym wypadku hodowli bażantów. Był najstarszym i największym tego rodzaju obiektem w pobliżu pszczyńskiego zespołu. Układ kompozycyjny oparty był na dwóch diagonalnie krzyżujących się promenadach, z których tylko jedna zachowała swój czytelny układ do dnia dzisiejszego. U wylotu jednej z promenad zlokalizowany jest klasycystyczny pałacyk, zwany Bażantarnią. Jego lokalizacja związana była z naturalnym, zróżnicowanym ukształtowaniem terenu. Komunikacyjnie założenie oparte jest na rozwidleniu dróg, obsadzonych alejami. Droga w kierunku wschodnim z aleją kasztanowcowo-dębową prowadziła do Starej Wsi. Droga w kierunku południowym z aleją kasztanowcową biegła w kierunku dzikiej promenady pszczyńskiej. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na stopień

²⁷ www.mapire.eu; 9.07.2018

zachowania wartości historycznych, artystycznych i naukowych. Został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych województwa śląskiego w 2018 roku ²⁸.

Zespół pałacowy – Rudołtowie

fot. 108 Mapa „Grzawa 1935” ²⁹

fot. 109 Rudołtowie. Zespół pałacowy ³⁰

²⁸ decyzja w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomych woj. Śląskiego nr rejestru: A/509/2018 z dnia 19 grudnia 2018

²⁹ www.mapire.eu; 9.07.2018

³⁰ www.peuk.fiiz.pl (fot. Kacper Dondziak)

fot. 110 Rudolftowice – Park w zespole pałacowym

Zespół pałacowy obejmuje rezydencję wzniesioną w II połowie XVIII wieku, oficynę pałacową oraz park krajobrazowy o powierzchni ok. 5 ha rozciągający się na północny-zachód od budynku pałacu. Park przedstawia dużą wartość ze względu na charakter oraz okazałe dęby, lipy i graby.³¹

ARCHITEKTURA

Na terenie gminy Pszczyna zlokalizowanych jest wiele obiektów architektury, które mają duże znaczenie dla gminy ze względu na ich udział w dziedzictwie kulturowym. Pod względem estetycznym, artystycznym i historycznym wyróżniają się one na tle innych obiektów znajdujących się zarówno w ich otoczeniu, jak i regionie.

Willa Saeftela – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 111 Pszczyna ul. 3 Maja 1 / ul. Dworcowa 36

³¹ www.kosciolydrewniane.pl

Willa z 1894 roku, zlokalizowana w XIX-wiecznej dzielnicy willowej, została zaprojektowana przez Fritza Saeftela. Budynek zbudowany jest na planie litery „L”, murowany z cegły, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, o dwu elewacjach frontowych – siedmioosiowej i pięcioosiowej, z jednoosiowym narożnikiem. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na bogaty wystrój elewacji, charakterystyczną stolarkę drzwiową i okienną, wystrój wewnętrzny w postaci posadzki.³²

Gimnazjum – obecnie Liceum Ogólnokształcące im. Bolesława Chrobrego

fot. 112 Pszczyzna ul. 3 Maja 7

Gmach Gimnazjum, został wybudowany w 1881 roku. Był jednym z pierwszych budynków w okolicy. Zbudowany jest na planie litery „T”, murowany, trójkondygnacyjny, podpiwniczony, dwunastoosiowy, licowany cegłą. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na bryłę, wystrój elewacji frontowej, zachowaną stolarkę drzwiową, charakterystyczną formę stolarki okiennej.³³

Willa – obecnie budynek mieszkalny

fot. 113 Pszczyzna ul. 3 Maja 8

³² Zofia Bieńkowska i in., Pszczyzna. Studium historyczno-urbanistyczne, Rzeszów 1984

³³ Ibidem

Willa została wybudowana w 1872 roku. Budynek zbudowany jest na planie prostokąta z dwoma ryzalitami w elewacji frontowej i południowej, dwukondygnacyjny, pięcioosiowy, licowany cegłą. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienioną bryłę, bogaty wystrój elewacji frontowej, zachowaną stolarkę drzwiową, charakterystyczną formę stolarki okiennej.³⁴

Starostwo – obecnie Starostwo Powiatowe

fot. 114 Pszczyna ul. 3 Maja 10

Gmach Starostwa został wybudowany w 1886 roku. Jest obiektem murowanym, dwuskrzydłowym, dwukondygnacyjnym, jedenastoosiowym w elewacji frontowej. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienioną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową, układ i wyposażenie wnętrza.³⁵

Nowy Zarząd Dóbr Książęcych – obecnie budynek nieużytkowany

fot. 115 Pszczyna ul. Witolda Antesa 4

³⁴ Ibidem

³⁵ Ibidem

Siedzibę Nowego Zarządu Dóbr Książących wzniesiono w 1902 roku. Obiekt zbudowany jest na planie litery „H” z dwoma szerokimi ryzalitami zewnętrznymi i centralnymi oraz płaskimi ryzalitami w obu dłuższych elewacjach, murowany z cegły, trzykondygnacyjny, podpiwniczony. Budynek przedstawia dużą wartość ze względu na bogaty wystrój elewacji, charakterystyczną stolarkę drzwiową i okienną, wystrój wewnętrzny, układ wnętrz³⁶.

Stajnie i Powozownia – obecnie Muzeum Zamkowe

fot. 116 Pszczyzna ul. Basztowa 4-8

fot. 117 Pszczyzna ul. Basztowa 4-8

Stajnie. Obiekt zbudowany z cegły na rzucie wydłużonego prostokąta, piętrowy z okrągłą basztą w narożniku północno-zachodnim. Wzniesiony w 2 poł. XIX w. w stylu neoromańskim. Elewacja frontowa rozczłonkowana kamiennymi szkarpami z kamiennym ryzalitem na osi z trójkątnym przycółkiem i portalem neoromańskim.

---

³⁶ Ibidem

Powozownia. Obiekt wzniesiony w 2 poł. XIX w. w stylu neoromańskim, zbudowany na rzucie prostokątna, piętrowy. Przylega od strony północnej do stajni, tworząc z nimi układ litery „L”. Elewacje wschodnia i zachodnia wieloosiowe z bramami kamiennymi.³⁷

Kamienica – obecnie budynek mieszkalny

fot. 118 Pszczyna ul. Dworcowa 22 / ul. Stefana Batorego 2

Kamienica została wybudowana w 1887 roku. Budynek zbudowany jest na planie prostokąta z dwoma głębokimi ryzalitami w elewacji południowej, dwukondygnacyjny, ośmioosiowy, murowany z cegły. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienioną bryłę, eklektyczny wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową, charakterystyczną formę stolarki okiennej.³⁸

Kamienica Richarda Assera – obecnie budynek mieszkalny

fot. 119 Pszczyna ul. Stefana Batorego 25

³⁷ Ignacy Płazak, Pszczyna. Zabytki miasta i regionu. Przewodnik po muzeum, Muzeum Wnętrz Pałacowych w Pszczynie, Pszczyna 1974

³⁸ Zofia Bieńkowska i in., Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne, Rzeszów 1984

Kamienica została wybudowana w roku 1904 przez pszczyńskiego budowniczego Richarda Assera, przy nazwanej na jego cześć AsserStrasse. Zbudowana jest na rzucie litery L, trójkondygnacyjna, dziewięcioosiowa w elewacji frontowej. Na elewacji bocznej znajduje się bardzo charakterystyczna secesyjna dekoracja rzeźbiarska. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową, charakterystyczną formę stolarki okiennej, układ wnętrza, w tym klatkę schodową.³⁹

Willa Brehme – obecnie budynek mieszkalny

fot. 120 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 6

Kamienica została wybudowana w roku 1900. Ma zróżnicowaną bryłę składającą się z południowej części jednokondygnacyjnej, jednoosiowej oraz północnej części dwukondygnacyjnej, dwuosiowej. Obiekt posiada bardzo charakterystyczny detal w postaci sterczyn na narożach oraz dekoracje sgraffitowe o motywach roślinno-geometrycznych. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową, charakterystyczną formę stolarki okiennej z profilowanymi ślimieniami i słupkami, z podziałami szczeblinowymi, układ wnętrza.⁴⁰

Willa Kerna – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 121 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 7 / ul. Tadeusza Kościuszki 2

³⁹ Teresa Piekarz, Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne, Rzeszów 1986

⁴⁰ Ibidem

Kamienica została wybudowana w roku 1903. Została zbudowana na nietypowym rzucie litery „V” z uwagi na nieregularny kształt działki. Obiekt jest dwukondygnacyjny, każda z elewacji frontowych jest wieloosiowa. Posiada bardzo bogaty wystrój architektoniczny w postaci boniowań, gzymsów, wsporników w podokiennikach, zwieńczeń o motywach roślinnych w nadprożach. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na charakterystyczny obrys rzutu, bogaty wystrój elewacji, charakterystyczną formę stolarki okiennej z profilowanymi ślemieniami i słupkami.⁴¹

Willa Krummera – obecnie Sąd

fot. 122 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 8

Willa została wybudowana w roku 1896. Ma zróżnicowaną bryłę składającą się z prostopadłościanów i walca. Obiekt posiada bardzo charakterystyczną trój kondygnacyjną wieżyczkę z elementami muru pruskiego. Budynek jest otynkowany, dwukondygnacyjny, elewacja południowa czteroosiowa, elewacja wschodnia trójosiowa. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, charakterystyczną formę stolarki okiennej, elementy wyposażenia wnętrza.⁴²

Sąd – obecnie Sąd

fot. 123 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 14

⁴¹ Ibidem

⁴² Ibidem

Gmach Sądu wybudowany został w 1904 roku. Od momentu powstania pełni niezmiennie tę samą funkcję. Obiekt jest murowany z okładziną ceglana, trójkondygnacyjny. Od strony wschodniej i północnej wprowadzono ryzality zakończone trójkątnymi szczytami. Bogaty detal architektoniczny wykonany w został w kamieniu. We wnętrzu zachowały się: sklepienia kolebkowe, krzyżowe i odcinkowe, drewniane belkowane stropy, klatka schodowa z metalową balustradą, ceramiczne posadzki, płycinowe drzwi, meblowanie z początku XX w. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, charakterystyczny detal architektoniczny, formę stolarki okiennej, elementy wyposażenia wnętrza.⁴³

Pałac – obecnie Muzeum Zamkowe

fot. 124 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 1

Pałac, po wielu rozbudowach i przekształceniach, swój ostateczny kształt otrzymał w latach 70-tych XIX w. Został zbudowany na rzucie podkowy, trójkondygnacyjny, wieloosiowy (elewacja północna – trzynastoosiowa). Jest obiektem murowanym z cegły, z charakterystycznymi trójosiowymi ryzalitami na trzech elewacjach. Od strony południowej dziedziniec. Od strony północnej w ryzalicie mieści się portal główny. Elewacje charakteryzuje bogaty detal architektoniczny, boniowania w strefie parteru, pilastry. Obiekt zachował również wiele elementów oryginalnych we wnętrzu: klatki schodowe, sklepienia krzyżowe oraz kolebkowe, sufity z fasetami, dekoracje wnętrz, meblowanie, amfiladowy układ wnętrz. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, charakterystyczny detal architektoniczny, formę stolarki okiennej, dekoracje i elementy wyposażenia wnętrza.⁴⁴

⁴³ Ibidem

⁴⁴ www.zabytek.pl; 25.05.2018

Warta – obecnie Muzeum Zamkowe

fot. 125 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 2

Brama Wybrańców została wybudowana w 1687 r. i stanowiła wjazd na teren zamkowy. Obiekt został wybudowany na rzucie prostokąta, parterowy, z narożną wieżyczką. Przejazd bramny przekryty sklepieniem krzyżowym został zlokalizowany na osi, ujęty ozdobnym, boniowanym portalem i zaakcentowany wolutowym szczytem z kartuszami herbowymi. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, detal architektoniczny.⁴⁵

Dwór „Ludwikówka” – obecnie budynek mieszkalny

fot. 126 Pszczyna ul. Ksawerego Dunikowskiego 1-3

Dwór „Ludwikówka” został wybudowany ok. 1800 roku. Budynek zbudowany jest na rzucie prostokąta, parterowy, dziewięcioosiowy w elewacji frontowej, murowany, potynkowany. Posiada charakterystyczny portyk złożony z czterech kolumn podtrzymujących trójkątny przyczółek z

⁴⁵ www.zabytek.pl 25.05.2018

żeliwnym kartuszem herbowym. W elewacji północnej trójosiowy ryzalit rozcłonkowany pilastrami. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, wystrój elewacji.⁴⁶

Pocztą i Telegraf – obecnie Poczta

fot. 127 Pszczyna ul. Dworcowa 24

Kamienica została wybudowana w 1895 roku z przeznaczeniem na pocztę. Od momentu powstania pełni niezmiennie tę samą funkcję. Budynek zbudowany jest na planie litery „L”, dwukondygnacyjny, od strony północnej dziewięćosiowy, murowany z cegły. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową, charakterystyczną formę stolarki okiennej.⁴⁷

Kamienica – obecnie budynek mieszkalny

fot. 128 Pszczyna ul. Mikołaja Kopernika 44

⁴⁶ Ignacy Płazak, Pszczyna. Zabytki miasta i regionu. Przewodnik po muzeum, Muzeum Wnętrz Pałacowych w Pszczynie, Pszczyna 1974

⁴⁷ Teresa Piekarczyk, Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne, Rzeszów 1986

Kamienica została wybudowana na początku XX w. Budynek zbudowany jest na planie prostokąta, trójkondygnacyjny, murowany, pięcioosiowy w elewacji frontowej. Charakterystyczne jest zwieńczenie w zachodniej części elewacji w formie oślego grzbietu wraz z fryzem z bogatą dekoracją roślinną i tarczami heraldycznymi. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową.⁴⁸

Pierwsza kamienica Richarda Assera – obecnie budynek mieszkalny

fot. 129 Pszczyzna ul. Tadeusza Kościuszki 7

Kamienica została wybudowana w roku 1894. Budynek zbudowany jest na planie prostokąta z ryzalitami na elewacjach bocznych, dwukondygnacyjny, murowany, siedmioosiowy w elewacji frontowej. W naczółkowym wysokim dachu podwójny rząd okien mansardowych. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowaną stolarkę drzwiową, zachowane elementy wyposażenia wewnątrz, w tym: schody, polichromie, posadzki, stolarka drzwiowa.⁴⁹ Budynek wpisany został do rejestru zabytków w 2020 r.

Willa Schaefera – obecnie budynek mieszkalny

fot. 130 Pszczyzna ul. Tadeusza Kościuszki 28-32

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Ibidem

Kamienica została wybudowana w roku 1898. Budynek murowany ma rozcłonkowaną bryłę, składa się z trzech zasadniczych części. Korpus główny trójkondygnacyjny, dziewięcioosiowy. Części boczne wysunięte są poza lico korpusu w formie ryzalitów. W nich znajdują się wewnętrzne balkony z masywnymi kamiennymi balustradami. W naczółkowym wysokim dachu podwójny rząd okien mansardowych. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienioną bryłę, eklektyczny wystrój elewacji.⁵⁰

Zajazd „Pod Białym Łabędziem” – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 131 Pszczyna ul. Piastowska 1 / ul. Bankowa 2 / ul. Bednarska 13

Zespół kamienic swój ostateczny kształt uzyskał w latach 1913-1914. Wtedy to zajazd „Pod Białym Łabędziem” został przebudowany na wielki „Pszczynski Hotel”. Zespół składa się z różnych pod względem wyglądu zewnętrznego obiektów, połączonych funkcjonalnie we wnętrzu. Kamienica narożna w elewacji frontowej jest czterokondygnacyjna, dziesięcioosiowa, z trójosiowym wykuszem w poziomie II i III kondygnacji, w elewacji bocznej jest trójkondygnacyjna z wysokim parterem, czteroosiowa. Elementem charakterystycznym jest trójosiowy, czterokondygnacyjny ryzalit w formie usytuowanej narożnie wieżyczki. Kolejny obiekt w elewacji bocznej to kamienica trójkondygnacyjna z niskim parterem w formie suterenu. Obiekt narożny zamykający kompleks jest trójkondygnacyjny o nietypowym układzie wysokości kondygnacji ze względu na salę widowiskową zlokalizowaną wewnątrz. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienioną bryłę, wystrój elewacji, pojedyncze elementy wystroju wnętrz, zachowaną stolarkę drzwiową.⁵¹

⁵⁰ Ibidem

⁵¹ Ibidem

Zajazd „Pod Jodłowym Jeleniem” – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 132 Pszczyna ul. Piastowska 2

Kamienica została wybudowana ok. 1890 roku. Budynek zbudowany jest na działce narożnej przy Rynku, trójkondygnacyjny, murowany. W dachu występują prostokątne lukarny, a w osiach okiennych przy narożniku wprowadzono trójkątne szczyty z bogatą dekoracją sztukatorską. Kamienica w parterze ma ścięty narożnik, nad którym wyżej występuje półokrągły wykusz ze stożkowym dachem. W elewacji występują charakterystyczne detale: maswerkowy fryz, metalowa balustrada balkonu. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogatą dekorację eklektyczną elewacji.⁵²

Kamienica Witalińskich – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 133 Pszczyna ul. Piastowska 8 / ul. Tkacka 4

Kamienica została wybudowana na początku XX wieku. Budynek zbudowany jest na działce narożnej, trójkondygnacyjny, murowany. W ściętym narożniku wykusz zwieńczony wieżyczką. Elewacja północna pięćosiowa, a elewacja zachodnia dziewięćosiowa. Na elewacji północnej nad dwoma skrajnymi osiami trójkątny szczyt ze sterczynami. Detale architektoniczne wzorowane na

⁵² Ibidem

stylu gotyckim: obramienia okien i elementy sztukatorskie nawiązujące do gotyckich maswerków. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogatą dekorację elewacji, elementy wyposażenia wnętrza, w tym: klatkę schodową.⁵³

Dom – obecnie Muzeum Prasy Śląskiej

fot. 134 Pszczyna ul. Piastowska 26

Budynek mieszkalny z XVIII wieku, parterowy, trójosiowy, nakryty wysokim dachem dwuspadowym krytym gontem drewnianym. Jeden z niewielu przykładów zabudowy XVIII-wiecznej z zachowanymi oryginalnymi: gabarytem i układem wnętrza. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę.⁵⁴

Wyższa Szkoła dla Dziewcząt – obecnie Powiatowy Zespół Szkół

fot. 135 Pszczyna ul. Józefa Poniatowskiego 2

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Ibidem

Kamienica została wybudowana w roku 1905. Budynek zbudowany jest na planie prostokąta z ryzalitami na elewacjach frontowej i tylnej, dwukondygnacyjny, murowany, sześćoosiowy w elewacji frontowej. Ryzalit z głównym wejściem usytuowany niesymetrycznie na prawo od osi budynku. Detal architektoniczny w formie płycin. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na zachowaną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowane elementy wyposażenia wewnątrz, w tym: schody, stolarka drzwiowa.⁵⁵

Kościół Ewangelicki

fot. 136 Pszczyna ul. Rynek 1

Kościół odbudowany w 1905 roku. Obiekt neobarokowy, dwukondygnacyjny z dachem mansardowym, siedmioosiowy w elewacji frontowej. Posiada trzy ryzalitty: 1 ryzalit w osi zwieńczony wysokim szczytem i 2 ryzalitty w narożach obiektu nakryte dachami kopulastymi. Od strony zachodniej znajduje się wysoka wieża zwieńczona dachem baniastym. Wyposażenie również pochodzi z czasów odbudowy kościoła, z czego największą wartość mają organy zlokalizowane tuż nad ołtarzem głównym. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na zachowaną bryłę, bogaty wystrój elewacji, zachowane stolarkę okienną i drzwiową, zachowane elementy wyposażenia wewnątrz.⁵⁶

---

⁵⁵ Ibidem

⁵⁶ Ibidem

Kamienica Frykówka – obecnie budynek mieszkalno-usługowy

fot. 137 Pszczyna ul. Rynek 3

Kamienica została wybudowana w I połowie XVIII wieku. Budynek zbudowany jest na planie litery „U” z facjată, dwukondygnacyjny, murowany, pięciosiowy w elewacji frontowej. Elewacja frontowa jest rozczłonkowana. Posiada wiele elementów w stylu barokowym: pilastry na cokółach, półkolumny, gzymsy koronujące. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, bogaty wystrój elewacji, oryginalne witryny, zachowaną stolarkę okienną i drzwiową, zachowane elementy we wnętrzu.⁵⁷

Kamienica – obecnie budynek nieużytkowany

fot. 138 Pszczyna ul. Wojska Polskiego 1

---

⁵⁷ Ibidem

Kamienica została wybudowana w XVIII wieku. Budynek zbudowany na planie prostokąta z ryzalitem na elewacji podwórzowej, narożny, dwukondygnacyjny, murowany, pięcioosiowy w elewacji frontowej. Dach naczółkowy z lukarnami. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę.⁵⁸

Kamienica – obecnie budynek mieszkalny

fot. 139 Pszczyna ul. Wojska Polskiego 3

Kamienica została wybudowana w XVIII wieku. Budynek dwukondygnacyjny, murowany, siedmioosiowy w elewacji frontowej. Dach naczółkowy. Fasada dzielona pilastrami. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na niezmienną bryłę, detal architektoniczny.⁵⁹

Kościół Parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Marcina

fot. 140 Ćwiklice ul. Aleksandra Zawadzkiego 9

Kościół p.w. Św. Marcina z ok. 1464 roku. Obiekt drewniany zbudowany w konstrukcji zrębowej. Wieża kwadratowa o konstrukcji słupowej posiada hełm barokowy z ośmioboczną latarnią. Dach

⁵⁸ Henryk Dziurla, Studium historyczno-urbanistyczne miasta Pszczyna, Wrocław 1964

⁵⁹ Ibidem

kryty gontem z sześcioboczną wieżyczką na sygnaturkę z cebulastym, gontowym hełmem barokowym z latarnią. Wewnątrz wiele elementów świadczących o bogatej historii miejsca: fragmenty starej polichromii, ołtarz główny, dwa ołtarze boczne i ławy kolatorskie późnobarokowe, ambona rokokowa, chrzcielnica rokokowa, tryptyk gotycki, ozdobne okucia drzwi dębowych z XVI wieku, witraż z XIX wieku. Na terenie cmentarza zlokalizowane są: krzyż drewniany, stacje drogi krzyżowej. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na czas powstania, zachowaną bryłę, elementy formy, konstrukcji i wykończenia pozostające w niezmienionym stanie.⁶⁰

Kościół Parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Mikołaja

fot. 141 Łąka ul. Adolfa Dygasińskiego 3

Kościół p.w. Św. Mikołaja z 1660 roku wraz z wolnostojącą, wieżą z ok. 1660 roku. Kościół drewniany zbudowany w konstrukcji wieńcowej. Siodłowy dach kościoła pokryty jest drewnianymi gontami. Na dachu nawy znajduje się mała sześciokątna wieżyczka z sygnaturką, przykryta barokowym hełmem z latarnią. Stojąca obok dzwonnica o konstrukcji słupowej, ścianach pochyłych, pokrytych gontem drewnianym. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na czas powstania, zachowaną bryłę, elementy formy, konstrukcji i wykończenia pozostające w niezmienionym stanie.⁶¹

Pałac w Rudołtowicach – obecnie Ośrodek dla dzieci niewidomych i niedowidzących

fot. 142 Rudołtowice ul. Aleksandra Zawadzkiego 128

⁶⁰ www.kosciolydrewniane.pl

⁶¹ Aurelia Hołubowska (red.), Pszczyna. Perła Górnego Śląska, PolskaTurystyczna.pl, Kraków 2009

Rokokowa rezydencja wzniesiona w II połowie XVIII wieku. Obiekt wybudowany na planie prostokąta, dwukondygnacyjny, murowany z cegły, potynkowany, z dachem mansardowym z lukarnami. Fasada frontowa siedmioosiowa, z ryzalitem trójosiowym w centralnej części. Fasada tylna o układzie analogicznym do frontowej. Bogaty detal architektoniczny: kartusz herbowy, boniowania, pilastry, półkoliste portale, obramienia okienne, woluty, belkowania. We wnętrzu: westybul i klatka schodowa, sklepienia kolebkowe, klasztorne na parterze, płaskie stropy na piętrze, stolarka drzwiowa. Obok głównego budynku rezydencji zlokalizowana jest oficyna, będąca również częścią całego założenia pałacowo-parkowego. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na zachowaną bryłę, bogaty detal architektoniczny, zachowany układ wnętrz oraz elementy wyposażenia wnętrza. Jest jednym z przykładów adaptacji obiektu zabytkowego do współczesnych potrzeb z zakresu opieki. Ze względu na wprowadzoną funkcję sam obiekt nie jest dostępny do zwiedzania. Natomiast otoczenie wraz z założeniem parkowym jest udostępnione.⁶²

Kościół Parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Św. Jakuba Starszego Apostoła

fot. 143 Wisła Mała ul. Pawia 13

Kościół p.w. Św. Jakuba Starszego Apostoła wzniesiony w latach 1775-1782. Obiekt drewniany zbudowany w konstrukcji zrębowej. Wieża o konstrukcji słupowej, o pochyłych ścianach krytych gontami, posiada hełm cebulasty. Dach kryty gontem. Cały kościół otaczają otwarte soboty. Znajdują się tu również dwie kamienne kropielnice. We wnętrzu zachowało się niemal kompletne wyposażenie z końca XVIII wieku: rokokowe ołtarze, późnobarokowa ambona, chrzcielnica, obraz olejny przedstawiający Matkę Boską z Dzieciątkiem. Obiekt przedstawia dużą wartość ze względu na czas powstania, zachowaną bryłę, elementy formy, konstrukcji i wyposażenia pozostające w niezmiennym stanie.⁶³

⁶² www.kosciolydrewniane.pl

⁶³ Aurelia Hołubowska (red.), Pszczyna. Perła Górnego Śląska, PolskaTurystyczna.pl, Kraków 2009

Dom przedpogrzebowy

fot. 144 Pszczyna ul. Katowicka

Dom przedpogrzebowy wzniesiony w stylu neogotyckim w 1888 r., według projektu Ernsta Betza. Obiekt jest murowany z cegły, na planie prostokąta (10,3 x 8 m), jednokondygnacyjny, kryty czterospadowym dachem. Nad bramą umieszczono hebrajski napis: „Ponieważ koniec jest dla męża pokoju”. Otwory drzwiowe przelotowe zamknięte są pełnym łukiem. Częściowo zachowały się drewniane wrota. Zachował się również detal architektoniczny w postaci ryzalitów, opasek okiennych (okna w formie okulusów), sterczyn, gzymsów, iglica na szczycie dachu. We wnętrzu znajduje się skromna dekoracja ścienna w postaci drewnianego ornamentu snycerskiego. Obiekt posiada wysoką wartość architektoniczną i historyczną. Świadczy o przeszłości Pszczyny i jej mieszkańcach, zróżnicowanych pod względem religijnymi i kulturowym. Dom przedpogrzebowy zlokalizowany jest na cmentarzu żydowskim, gdzie pochowano wielu zasłużonych mieszkańców miasta. Cmentarz zamknięto dla celów pochówkowych w 1959 r. *To obecnie jedyny zachowany tego typu obiekt na ziemi pszczyńskiej.*

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń.

6.1. Mocne strony

- Zróżnicowane zasoby dziedzictwa kulturowego: układ urbanistyczny, kamienice, domy, kościoły (w tym: drewniane), kapliczki i krzyże, historyczne układy zieleni, muzea, izby pamięci, zbiory dokumentów, zdjęć, instrumentów, wyposażenia.
- Wpis do rejestru zabytków układu urbanistycznego.
- Rozpowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym niematerialnym poprzez: jarmarki, konkursy kulinarne (potrawy regionalne), konkursy gwarowe, dożynki, gry miejskie o tematyce regionalnej.
- Opracowanie i prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.

- Opracowanie programu opieki nad zabytkami.
- Objęcie całego miasta Pszczyna miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego.
- Objęcie miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego znacznej powierzchni gminy Pszczyna
- Podejmowanie działań w zakresie ochrony krajobrazu.
- Dobra lokalizacja miasta w odniesieniu do dużych miast województwa oraz układu komunikacyjnego.
- Zwiększająca się ilość atrakcji turystycznych.
- Funkcjonujące obiekty muzealne: Muzeum Zamkowe, Muzeum Prasy Śląskiej (włączone do Szlaku Zabytków Techniki), Muzeum Militarnych Dziejów Śląska, Skansen (włączony do Szlaku Architektury Drewnianej).
- Działania w kierunku utworzenia muzeum miejskiego.
- Działalność różnych środowisk kulturalnych (w tym: społecznych) oraz instytucji kultury.
- Działalność towarzystw i stowarzyszeń propagujących historię.
- Organizacja wydarzeń kulturalnych nawiązujących do tradycji lokalnej.
- Przyjęcie uchwały o udzielaniu dotacji.
- Bardzo silnie zakorzeniona tożsamość śląska mieszkańców.
- Elementy architektury charakterystyczne dla miasta, stanowiące podstawę dla rozwoju turystyki.
- Rozbudowa ścieżek rowerowych.
- Udział w programach obejmujących działania w oparciu o dziedzictwo kulturowe.
- Pamięć wielokulturowa
- Działania w kwestii poprawy estetyki miasta.

6.2. Słabe strony

- Wieloletnie zaniedbania w dziedzinie ochrony zabytków.
- Brak bieżącej konserwacji większości zabytków.
- Zły stan techniczny części obiektów.
- Zły stan otoczenia zabytków, utrudniający do nich dostęp.
- Niewykorzystywane niszczące obiekty zabytkowe.
- Brak wystarczających środków na prace restauratorskie i konserwatorskie.
- Niska świadomość społeczna w kwestii wartości i znaczenia obiektów zabytkowych.
- Wykorzystywanie niewłaściwych materiałów i technologii przy pracach remontowych.
- Niewystarczające wykorzystanie potencjału miejsc.
- Ciągły konflikt i sprzeczne interesy w sprawach związanych z reklamami.
- Brak oznaczeń na obiektach zabytkowych.
- Niewystarczająca ekspozycja obiektów zabytkowych.
- Niewystarczająca edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

6.3. Szanse

- Możliwość wsparcia finansowego z różnych źródeł.
- Rozwój turystyki oparty na wykorzystaniu bogatych zasobów przyrodniczych i zasobów kulturowych.
- Zmiana sposobu myślenia w kwestii spędzania wolnego czasu.
- Poprawa estetyki miasta.
- Promocja miasta wykorzystująca walory kulturowe oraz silną tożsamości z wykorzystaniem nowych możliwości technologicznych.
- Wykorzystanie nowych rozwiązań prawnych w celu ochrony krajobrazu kulturowego.
- Wzbudzenie zainteresowania dziedzictwem kulturowym.
- Wzrost świadomości społecznej.
- Wzmocnienie działań edukacyjnych.
- Sukcesywne podejmowanie działań w kierunku wpisu do rejestru zabytków obiektów.
- Powiązanie znaczenia kulturowego zabytków z rozwojem społeczno-gospodarczym.
- Wprowadzanie zasad ochrony i opieki nad zabytkami do opracowań planistycznych i strategicznych.
- Dążenie do pokrycia planami miejscowymi obszarów wszystkich sołectw.
- Współdziałanie różnych instytucji i organów samorządowych w działaniach ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Działania promocyjne na rzecz dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem nowych technologii i mediów.
- Aktywizacja środowisk społecznych, uczniowskich.
- Ułatwienie dostępu do informacji na temat możliwości prowadzenia prac oraz sposobu ich finansowania.

6.4. Zagrożenia

- Niechęć społeczna wobec możliwości pozyskiwania jakichkolwiek informacji z zakresu ochrony zabytków.
- Brak spójności przepisów z zakresu prawa budowlanego oraz ochrony i opieki nad zabytkami.
- Liberalizacja, niejednoznaczność i brak konsekwencji części przepisów.
- Bardzo szybki proces degradacji obiektów.
- Zbyt małe zachęty dla właścicieli obiektów zabytkowych inwestujących w te obiekty.
- Brak współdziałania inwestorów i właścicieli obiektów zabytkowych ze służbami konserwatorskimi.
- Działania inwestorskie niezgodne z wytycznymi konserwatorskimi.
- Samowolne działania inwestorskie na obiektach zabytkowych.
- Ingerencja inwestycyjna w układy historyczne.

7. Założenia programowe.

7.1. Priorytet 1: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego

7.1.1. Kierunek działań: Poznanie i dokumentowanie obiektów zabytkowych

- Zadanie 1: Pozyskiwanie informacji dotyczących obiektów zabytkowych.
- Zadanie 2: Pozyskiwanie archiwalnych materiałów.
- Zadanie 3: Opracowywanie kart adresowych gminnej ewidencji zabytków.
- Zadanie 4: Opracowywanie materiałów inwentaryzacyjnych i dokumentacji konserwatorskich.
- Zadanie 5: Współpraca przy realizacji opracowań, publikacji.

7.1.2. Kierunek działań: Określenie zakresu podejmowanych działań

- Zadanie 1: Określenie zasad w zakresie prowadzonych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych.
- Zadanie 2: Uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Zadanie 3: Harmonogram prac konserwatorskich dla obiektów zabytkowych będących własnością gminy.
- Zadanie 4: Działania pielęgnacyjne zieleni i cmentarzy.

7.1.3. Kierunek działań: Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych

- Zadanie 1: Monitorowanie stanu zachowania obiektów zabytkowych.
- Zadanie 2: Stosowanie najlepszych i najnowszych rozwiązań technicznych z zakresu ochrony zabytków.

7.1.4. Kierunek działań: Odpowiednia ekspozycja zabytków

- Zadanie 1: Podejmowanie działań zmierzających do uporządkowania przestrzeni publicznych w zakresie stosowania reklam.
- Zadanie 2: Kontynuacja działań zmierzających do egzekwowania ustalonych zasad w zakresie realizacji ogródków letnich w przestrzeni publicznej.
- Zadanie 3: Określenie istotnych elementów krajobrazu kulturowego.
- Zadanie 4: Opracowanie standardów dotyczących stosowania form, materiałów i technologii w odniesieniu do wystroju wnętrz urbanistycznych i zagospodarowania przestrzeni publicznej.

7.2. Priorytet 2: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym

7.2.1. Kierunek działań: Działania prawne dla ochrony zabytków

- Zadanie 1: Aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.
- Zadanie 2: Sporządzanie *Programu* i podjęcie uchwały w sprawie przyjęcia *Programu*.
- Zadanie 3: Formułowanie zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Zadanie 4: Aktualizacja „Planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”.
- Zadanie 5: Udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna.
- Zadanie 6: Kontynuacja prac zmierzających w kierunku powołania parku kulturowego.

7.2.2. Kierunek działań: Działania organizacyjne dla ochrony zabytków

- Zadanie 1: Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków w formie zarządzenia.

- Zadanie 2: Monitoring realizacji *Programu*.
- Zadanie 3: Współpraca międzywydziałowa.
- Zadanie 4: Współpraca z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.
- Zadanie 5: Monitoring możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 6: Aktualizacja cyfrowego zasobu informacji o zabytkach oraz jego udostępnienie na stronie internetowej Urzędu.
- Zadanie 7: Realizacja uchwały w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie gminy Pszczyna.

7.2.3. Kierunek działań: Działania inwestycyjne dla ochrony zabytków

- Zadanie 1: Prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych.
- Zadanie 2: Adaptacja obiektów zabytkowych.
- Zadanie 3: Konserwacja i renowacja terenów zieleni.

7.3. Priorytet 3: Budowanie tożsamości kulturowej

7.3.1. Kierunek działań: Działania promocyjne

- Zadanie 1: Współpraca z organizacjami pozarządowymi w kwestii opieki nad zabytkami.
- Zadanie 2: Promowanie działań społecznych.
- Zadanie 3: Wspieranie działań edukacyjnych młodzieży szkolnej.
- Zadanie 4: Współpraca przy organizacji konkursów edukacyjnych.
- Zadanie 5: Kreowanie produktów turystycznych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 6: Iluminacja obiektów zabytkowych.
- Zadanie 7: Utworzenie szlaków edukacyjnych, turystycznych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 8: Powiązanie działań promujących miasto z uwzględnieniem zagadnień dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 9: Wyróżnianie działań, organizacji i osób propagujących dziedzictwo kulturowe.
- Zadanie 10: Organizacja obchodów rocznicowych upamiętniających wydarzenia historyczne.
- Zadanie 11: Organizacja wydarzeń kulturalnych z uwzględnieniem elementów dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 12: Upowszechnianie informacji w zakresie stosowania dobrych praktyk w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 13: Wydawanie publikacji, folderów, przewodników o tematyce dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 14: Udział gminy w inicjatywach na rzecz dziedzictwa kulturowego, np. Europejskich Dniach Dziedzictwa.

- Zadanie 15: Współpraca z miastami partnerskimi w dziedzinie kultury

7.3.2. Kierunek działań: Działania edukacyjne

- Zadanie 1: Oznakowanie obiektów zabytkowych.
- Zadanie 2: Umieszczenie na zabytkach tablic informacyjnych.
- Zadanie 3: Oznakowanie szlaków turystycznych.
- Zadanie 4: Kontynuacja i rozwój działalności edukacyjnej z zakresu historii regionu i bogactwa dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 5: Edukacja w zakresie możliwości pozyskania dotacji na cele ochrony zabytków.
- Zadanie 6: Działalność informacyjna w zakresie ujęcia obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

8. Instrumentarium realizacji Programu.

Instrumenty służące realizacji Programu:

- prawne – w oparciu o przepisy ustawowe:
  - uchwalenie programu opieki nad zabytkami,
  - uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
  - uchwalenie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna
  - utworzenie parku kulturowego,
  - aktualizacja gminnej ewidencji zabytków,
- finansowe:
  - finansowanie prac konserwatorskich przy obiektach będących własnością lub współwłasnością gminy,
  - udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna, nie będących własnością gminy,
  - pozyskiwanie środków zewnętrznych na działania z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego,
  - zachęty finansowe dla właścicieli obiektów zabytkowych podejmujących działania na rzecz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- organizacyjne:
  - współpraca pomiędzy organami i instytucjami,
  - koordynowanie działań określanych w dokumentach strategicznych, programach i projektach na poziomie gminy, powiatu i województwa,
- społeczne:
  - działania edukacyjne,
  - działania promocyjne,
  - współdziałanie z organizacjami społecznymi.

Monitoring realizacji Programu:

- analiza realizacji celów założonych w Programie – co 4 lata,
- sprawozdania z realizacji Programu – co 2 lata,
- ocena podjętych działań prawnych, finansowych i społecznych – co 2 lata,
- sprawozdania dotyczące aktualizacji gminnej ewidencji zabytków – raz w roku,
- informacje o działaniach na rzecz opieki i ochrony zabytków – na bieżąco.

9. Zasady oceny realizacji Programu.**9.1. Priorytet 1: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego****9.1.1. Kierunek działań: Poznanie i dokumentowanie obiektów zabytkowych**

- Zadanie 1: Liczba obiektów zabytkowych.
- Zadanie 2: Zakres korespondencji z organami i instytucjami w celu uzupełniania informacji.
- Zadanie 3: Liczba pozyskiwanych archiwalnych materiałów.
- Zadanie 4: Liczba kart adresowych gminnej ewidencji zabytków.
- Zadanie 5: Liczba prac inwentaryzacyjnych i dokumentacyjnych.
- Zadanie 6: Liczba opracowań, publikacji.

9.1.2. Kierunek działań: Określenie zakresu podejmowanych działań

- Zadanie 1: Liczba prac realizowanych na podstawie zasad w zakresie prowadzonych prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach zabytkowych.
- Zadanie 2: Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Zadanie 3: Liczba prac realizowanych w ramach harmonogramu prac konserwatorskich dla obiektów zabytkowych będących własnością gminy.
- Zadanie 4: Zakres prac pielęgnacyjnych zieleni i cmentarzy.

9.1.3. Kierunek działań: Poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych

- Zadanie 1: Informacje dotyczące stanu zachowania obiektów zabytkowych.
- Zadanie 2: Informacje dotyczące stosowania najlepszych i najnowszych rozwiązań technicznych z zakresu ochrony zabytków.

9.1.4. Kierunek działań: Odpowiednia ekspozycja zabytków

- Zadanie 1: Liczba interwencji oraz zakres działań zmierzających do uporządkowania przestrzeni publicznych w zakresie stosowania reklam.
- Zadanie 2: Liczba umów i pozwoleń w zakresie realizacji ogródków letnich w przestrzeni publicznej.
- Zadanie 3: Zakres podjętych prac dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego.
- Zadanie 4: Zakres podjętych prac dotyczących opracowania standardów dotyczących stosowania form, materiałów i technologii w odniesieniu do wystroju wnętrz urbanistycznych i zagospodarowania przestrzeni publicznej.

9.2. Priorytet 2: Zarządzanie dziedzictwem kulturowym**9.2.1. Kierunek działań: Działania prawne dla ochrony zabytków**

- Zadanie 1: Liczba obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- Zadanie 2: Zakres realizacji Programu.

- Zadanie 3: Liczba obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Zadanie 4: Aktualność „Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych”.
- Zadanie 5: Liczba udzielonych dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.
- Zadanie 6: Zakres podjętych prac zmierzających w kierunku powołania parku kulturowego.

9.2.2. Kierunek działań: Działania organizacyjne dla ochrony zabytków

- Zadanie 1: Liczba obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- Zadanie 2: Zakres realizacji *Programu*.
- Zadanie 3: Zakres korespondencji międzywydziałowej.
- Zadanie 4: Zakres korespondencji z wojewódzkim konserwatorem zabytków.
- Zadanie 5: Liczba pozyskanych środków finansowych na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 6: Zakres cyfrowego zasobu informacji o zabytkach.
- Zadanie 7: Liczba udzielonych dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków.

9.2.3. Kierunek działań: Działania inwestycyjne dla ochrony zabytków

- Zadanie 1: Liczba prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych w obiektach zabytkowych.
- Zadanie 2: Liczba adaptowanych obiektów zabytkowych.
- Zadanie 3: Zakres prac związanych z rekultywacją i utrzymaniem terenów zieleni.

9.3. Priorytet 3: Budowanie tożsamości kulturowej

9.3.1. Kierunek działań: Działania promocyjne

- Zadanie 1: Zakres korespondencji z organizacjami pozarządowymi w kwestii opieki nad zabytkami.
- Zadanie 2: Liczba podjętych zadań w celu promowania działań społecznych.
- Zadanie 3: Liczba podjętych zadań w celu wspierania działań edukacyjnych młodzieży szkolnej.
- Zadanie 4: Liczba podjętych zadań w celu organizacji konkursów edukacyjnych.
- Zadanie 5: Zakres produktów turystycznych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 6: Liczba wydarzeń z zakresu iluminacji obiektów zabytkowych.
- Zadanie 7: Liczba szlaków edukacyjnych, turystycznych w oparciu o zasób dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 8: Liczba folderów, wydawnictw, opracowań z uwzględnieniem zagadnień dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 9: Sposoby wyróżniania działań, organizacji i osób propagujących dziedzictwo kulturowe.
- Zadanie 10: Liczba obchodów rocznicowych upamiętniających wydarzenia historyczne.

- Zadanie 11: Liczba wydarzeń kulturalnych z uwzględnieniem elementów dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 12: Liczba opracowań w zakresie stosowania dobrych praktyk w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 13: Liczba publikacji, folderów, przewodników o tematyce dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 14: Liczba inicjatyw na rzecz dziedzictwa kulturowego np. Europejskich Dniach Dziedzictwa.

9.3.2. Kierunek działań: Działania edukacyjne

- Zadanie 1: Liczba oznakowanych obiektów zabytkowych.
- Zadanie 2: Liczba i zakres działań edukacyjnych dotyczących historii regionu i bogactwa dziedzictwa kulturowego.
- Zadanie 3: Sposoby informowania o możliwości pozyskania dotacji na cele ochrony zabytków.
- Zadanie 4: Sposoby informowania w zakresie ujęcia obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

10. Źródła finansowania Programu.

Obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, spoczywa na właścicielach i użytkownikach obiektów zabytkowych. Prace mogą być finansowane ze środków prywatnych i publicznych.

Właściciele obiektów zabytkowych mogą ubiegać się dodatkowo o dotacje na realizację tych zadań, stosownie do kompetencji. Dotacje mogą być udzielane przez:

- Radę Ministrów – Rządowy Program Odbudowy Zabytków - Dofinansowanie realizacji zadań inwestycyjnych, mających na celu przeciwdziałanie COVID-19, o którym mowa w art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (Dz. U. 2021 poz. 2095, z późn. zm.)⁶⁴
- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – dofinansowania dotyczą zadań z zakresu kultury o charakterze projektowym, z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów; skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych; osoby fizyczne nie są uprawnione do składania wniosków, poza jednym programem – *Ochrona zabytków*,⁶⁵
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków – dotacje celowe na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,⁶⁶

⁶⁴ www.bgk.pl/programy-i-fundusze/programy/rzadowy-program-odbudowy-zabytkow/

⁶⁵ www.gov.pl/web/kultura/finansowanie-i-mecenat

⁶⁶ §2 pkt 2 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2023 r., poz. 2425)

- Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego – środki na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach, ⁶⁷
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej – finansowanie obejmuje działania związane z utrzymaniem i zachowaniem parków oraz ogrodów, będących przedmiotem ochrony na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, ⁶⁸
- Fundusz Kościelny – świadczy na cele m.in. utrzymanie i odbudowę kościołów, ⁶⁹
- Europejskie fundusze strukturalne – Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027. Celem projektu jest rozwój infrastruktury kultury i dziedzictwa, ⁷⁰
- Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027 – Wsparcie zostanie przeznaczone na przedsięwzięcia w obszarze kultury i dziedzictwa kulturowego oraz produkty turystyczne o skali regionalnej, które w widoczny sposób przyczynią się do aktywizacji społecznej, zachowania tożsamości regionalnej i wzmocnienia regionalnego sektora kultury, zwiększania atrakcyjności oferty kulturalnej i turystycznej oraz opracowania rozwiązań modelowych przy jednoczesnym budowaniu nowego wizerunku województwa śląskiego, jako nowoczesnego regionu europejskiego, ⁷¹
- Starostę Powiatu Pszczyńskiego – dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie Powiatu Pszczyńskiego, ⁷²
- Burmistrza Pszczyny – dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na terenie gminy Pszczyna.⁷³

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

W celu realizacji założeń przyjętych w *Programie* podejmuje się działania korzystając z szerokiego wachlarza dostępnych instrumentów prawnych, finansowych, organizacyjnych i społecznych. Zakres zadań obejmuje zarówno aspekty dotyczące samej substancji zabytkowej, kształtowania wizerunku gminy, jak i zwiększenia atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, edukacyjnych i turystycznych. Podejmowanie działań dotyczących pojedynczych realizacji, jak i przedsięwzięć cyklicznych pozwala na zwiększenie świadomości społecznej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Zaplanowane działania, dzięki współpracy różnych organów i instytucji oraz dzięki

---

⁶⁷ art. 83 Ustawy

⁶⁸ Art. 400a pkt 26 Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54)

⁶⁹ art. 9 ustawy z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.)

⁷⁰ www.feniks.gov.pl

⁷¹ www.rpo.slaskie.pl

⁷² Uchwała Nr LXIV/505/24 Rady Powiatu Pszczyńskiego z dnia 28 lutego 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Powiatu Pszczyńskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, znajdującym się na terenie powiatu pszczyńskiego (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2024, 1731)

⁷³ Uchwała Nr LXII/780/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2023, poz. 6736) oraz Uchwała NR LXVI/829/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 19 grudnia 2023 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2023, poz. 10020)

stałej aktualizacji stanu zachowania zabytków, planów i zamierzeń związanych z zabytkami pozwalają na pełne wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego w realizacji polityki rozwoju gminy.

Do najważniejszych działań należą:

- prace konserwatorskie prowadzone w ramach prac własnych,
- dotacje,
- zachęty finansowe,
- promocja,
- edukacja,
- programy gminne.

12. Spis fotografii

fot. 1 Fragment mapy Andreasa Hindenberga	9
fot. 2 Ćwiklice, ul. Grzybowa 13	12
fot. 3 Dom, Poręba, ul. Wodna 13	12
fot. 4 Masztalnia z Wisły Wielkiej, Skansen	12
fot. 5 Spichlerz z Rudołtowic Dębiny, Skansen	13
fot. 6 Wisła Mała, ul. Pawia 106	13
fot. 7 Wisła Wielka, ul. Hodowców 30	14
fot. 8 Piasek, ul. Forsycji 12	14
fot. 9 Wisła Wielka, ul. Hodowców 14	14
fot. 10 Jankowice, ul. Akacyjowa 18	15
fot. 11 Łąka, ul. Turystyczna 34	15
fot. 12 Jankowice, ul. Jelenia 6	15
fot. 13 Wisła Wielka, ul. Cieszyńska 17	16
fot. 14 Ćwiklice, ul. Kombatantów 70	16
fot. 15 Ćwiklice, ul. Męcz. Oświęcimskich 54	16
fot. 16 Pszczyzna, ul. Rynek 3	17
fot. 17 Pszczyzna, ul. Rynek 19	17
fot. 18 Pszczyzna, ul. Bednarska 21	18
fot. 19 Pszczyzna, ul. Warowna 20	18
fot. 20 Pszczyzna, ul. Piastowska 26	18
fot. 21 Pszczyzna, ul. Piwowarska 26	19
fot. 22 Pszczyzna, ul. Dworcowa 4	19
fot. 23 Pszczyzna, ul. Wojska Polskiego 3	19
fot. 24 Pszczyzna, ul. Mikołaja Kopernika 23	20
fot. 25 Pszczyzna ul. Piastowska 8 / ul. Tkacka 4	20
fot. 26 Pszczyzna, ul. Mikołaja Kopernika 52-54	21
fot. 27 Pszczyzna, ul. Józefa Poniatowskiego 5	21
fot. 28 Pszczyzna, ul. Stefana Batorego 25	21
fot. 29 Pszczyzna, ul. Tadeusza Kościuszki 7	22

fot. 30 Poręba ul. Barbórki 47	22
fot. 31 Pszczyna ul. Basztowa 1-7	22
fot. 32 Pszczyna ul. Basztowa 4-6	23
fot. 33 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 1	23
fot. 34 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 2	23
fot. 35 Rudołtowice ul. Aleksandra Zawadzkiego 128	24
fot. 36 Pszczyna ul. Wojciecha Korfantego 6	24
fot. 37 Pszczyna, ul. 3 Maja 10	25
fot. 38 Pszczyna, ul. ks. bp. Bogedaina 14	25
fot. 39 Pszczyna, ul. Rynek 2	25
fot. 40 Pszczyna, ul. 3 Maja 7	26
fot. 41 Pszczyna, ul. Józefa Poniatowskiego	26
fot. 42 Pszczyna, ul. ks. bp. Bogedaina 7 / ul. Kościuszki 2	26
fot. 43 Pszczyna, ul. Piastowska 1 / ul. Bankowa 2 / ul. Bednarska 13	27
fot. 44 Pszczyna, ul. Bolesława Chrobrego 5	27
fot. 45 Ćwiklice ul. Aleksandra Zawadzkiego 9	28
fot. 46 Pszczyna ul. Rynek 1	28
fot. 47 Wisła Mała ul. Pawia 13	29
fot. 48 Pszczyna ul. Mikołaja Kopernika 5	29
fot. 49 Pszczyna ul. Mikołaja Kopernika 3	29
fot. 50 Schron nr 6, Pszczyna, Stara Wieś	30
fot. 51 Schron nr 8, Pszczyna, Stara Wieś	30
fot. 52 Lokalizacja schronów na terenie gminy Pszczyna.	31
fot. 53 Pszczyna ul. Męcz. Oświęcimskich 1A	32
fot. 54 Pszczyna pl. Dworcowy 1	32
fot. 55 Pszczyna ul. Piastowska 26	32
fot. 56 fot. 57 fot. 58 fot. 59 Pszczyna, Park Zamkowy	33
fot. 60 Ćwiklice ul. Aleksandra Zawadzkiego 9	33
fot. 61 Łąka ul. Adolfa Dygasińskiego 3	34
fot. 62 Pszczyna ul. Fryderyka Chopina	34
fot. 63 Pszczyna ul. Katowicka	34
fot. 64 Pszczyna ul. Katowicka	35
fot. 65 fot. 66 fot. 67 fot. 68 Pszczyna – Park Zamkowy, Aleje	36
fot. 69 Pszczyna – Park Zamkowy	36
fot. 70 Pszczyna – Park Zamkowy	36
fot. 71 Pszczyna – Park Zamkowy	37
fot. 72 Pszczyna – Park Zamkowy	37
fot. 73 Pszczyna – Park Zamkowy	37
fot. 74 Pszczyna – Park Dworcowy	38
fot. 75 Pszczyna – Park Dworcowy	38
fot. 76 Pszczyna – Park Zwierzyniec	39
fot. 77 Pszczyna – Park Zwierzyniec	39

fot. 78 Pszczyna – Park Zwierzyniec	39
fot. 79 Plac Zwycięstwa i Wolności – pocztówka z 1912 r.	40
fot. 80 Dzielnica XIX-wieczna – pocztówka z 1901 r.	40
fot. 81 Poręba ul. Barbórki	41
fot. 82 Rudołtowice ul. Czesława Wycechy	41
fot. 83 Ćwiklice ul. Wolności 2	43
fot. 84 Łąka ul. Turystyczna 34	44
fot. 85 Pszczyna ul. Rybnicka 6	44
fot. 86 Pszczyna ul. Katowicka	45
fot. 87 Ćwiklice ul. Męczenników Oświęcimskich	45
fot. 88 Pszczyna – sierpień 1922	47
fot. 89 Pszczyna, Paleja – listopad 1916	47
fot. 90 Pszczyna – maj 2017	48
fot. 91 Pszczyna – maj 2018	49
fot. 92 Pszczyna – czerwiec 2000	50
fot. 93 Pszczyna – czerwiec 2009	50
fot. 94 Pszczyna ob. ul. Chopina – pocztówka z 1907 r.	51
fot. 95 Pszczyna obecnie ul. Wojciecha Korfantego – pocztówka z 1910-1939 r.	51
fot. 96 Pszczyna Pl. Dworcowy 1 - Dworzec Kolejowy	53
fot. 97 Pszczyna Rynek 2	53
fot. 98 Pszczyna Plac Zwycięstwa i Wolności	53
fot. 99 Pszczyna ul. ks. bp. Bogedaina	54
fot. 100 Układ urbanistyczny – zarys.	55
fot. 101 Plan południowej części miasta 1910 r.	56
fot. 102 Plan rozbudowy południowej części miasta z k. XIX w.	57
fot. 103 Plan miasta z lat 20-tych XX wieku.	57
fot. 104 Pszczyna – buk pospolity	58
fot. 105 Pszczyna – Park Zamkowy	58
fot. 106 Mapa „Pless 1883”	59
fot. 107 Park Bażantarnia wraz z alejami – zarys.	59
fot. 108 Mapa „Grzawa 1935”	60
fot. 109 Rudołtowice. Zespół pałacowy	60
fot. 110 Rudołtowice – Park w zespole pałacowym	61
fot. 111 Pszczyna ul. 3 Maja 1 / ul. Dworcowa 36	61
fot. 112 Pszczyna ul. 3 Maja 7	62
fot. 113 Pszczyna ul. 3 Maja 8	62
fot. 114 Pszczyna ul. 3 Maja 10	63
fot. 115 Pszczyna ul. Witolda Antesa 4	63
fot. 116 Pszczyna ul. Basztowa 4-8	64
fot. 117 Pszczyna ul. Basztowa 4-8	64
fot. 118 Pszczyna ul. Dworcowa 22 / ul. Stefana Batorego 2	65
fot. 119 Pszczyna ul. Stefana Batorego 25	65

fot. 120 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 6	66
fot. 121 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 7 / ul. Tadeusza Kościuszki 2	66
fot. 122 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 8	67
fot. 123 Pszczyna ul. Ks. bp. Bogedaina 14	67
fot. 124 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 1	68
fot. 125 Pszczyna ul. Brama Wybrańców 2	69
fot. 126 Pszczyna ul. Ksawerego Dunikowskiego 1-3	69
fot. 127 Pszczyna ul. Dworcowa 24	70
fot. 128 Pszczyna ul. Mikołaja Kopernika 44	70
fot. 129 Pszczyna ul. Tadeusza Kościuszki 7	71
fot. 130 Pszczyna ul. Tadeusza Kościuszki 28-32	71
fot. 131 Pszczyna ul. Piastowska 1 / ul. Bankowa 2 / ul. Bednarska 13	72
fot. 132 Pszczyna ul. Piastowska 2	73
fot. 133 Pszczyna ul. Piastowska 8 / ul. Tkacka 4	73
fot. 134 Pszczyna ul. Piastowska 26	74
fot. 135 Pszczyna ul. Józefa Poniatowskiego 2	74
fot. 136 Pszczyna ul. Rynek 1	75
fot. 137 Pszczyna ul. Rynek 3	76
fot. 138 Pszczyna ul. Wojska Polskiego 1	76
fot. 139 Pszczyna ul. Wojska Polskiego 3	77
fot. 140 Ćwiklice ul. Aleksandra Zawadzkiego 9	77
fot. 141 Łąka ul. Adolfa Dygasińskiego 3	78
fot. 142 Rudółtowice ul. Aleksandra Zawadzkiego 128	78
fot. 143 Wisła Mała ul. Pawia 13	79
fot. 144 Pszczyna ul. Katowicka	80

13. Bibliografia

PUBLIKACJE

1. Zofia Bieńkowska i in., *Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne*, Rzeszów 1984
2. Urszula Chrobot-Sztoler (red.), *Pszczyna. Studia nad przestrzenią miejską do połowy XVI wieku*, Starostwo Powiatowe w Pszczynie, Pszczyna 2014
3. Henryk Dziurla, *Studium historyczno-urbanistyczne miasta Pszczyna*, Wrocław 1964
4. Aurelia Hołubowska (red.), *Pszczyna. Perła Górnego Śląska*, PolskaTurystyczna.pl, Kraków 2009
5. Ryszard Karczmarek, Jerzy Sperka (red.), *Pszczyna. Monografia historyczna*, Urząd Miejski w Pszczynie, Pszczyna 2014
6. Maciej Kluss (red.), *Pszczyna wczoraj i dziś*, Muzeum Zamkowe, Pszczyna 2012
7. Sylwia Krzystolik-Niesyto (red.), *Pszczyna 2000*, Agencja Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczyńskiej, Pszczyna 1999
8. Tomasz Kuliga, *Ziemia Pszczyńska*, Studio Foto-Graf Tomasz Kuliga, Pszczyna 2001
9. Teresa Piekarz, *Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne*, Rzeszów 1986

10. Alojzy Oborny, Ignacy Płaza, *Zespół pałacowo-ogrodowy w Pszczynie*, Muzeum Wnętrz Zamkowych w Pszczynie, Pszczyna 1977
11. Zygmunt J. Orlik, *Ziemia i znój. Zarys dziejów Studzienki*, Zygmunt J. Orlik, Studzionka 1997
12. Teresa Piekarz, *Pszczyna. Studium historyczno-urbanistyczne*, Rzeszów 1986
13. Ignacy Płazak, *Pszczyna. Zabytki miasta i regionu. Przewodnik po muzeum*, Muzeum Wnętrz Pałacowych w Pszczynie, Pszczyna 1974
14. Izabela Rejduch-Samkowa, Jan Samek (red.), *Katalog zabytków sztuki w Polsce, tom VI województwo katowickie, zeszyt 10 powiat pszczyński*, Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk i Wojewódzki Konserwator Zabytków w Katowicach, Warszawa 1961
15. Barbara Sopot-Zembok (red.), *Kroniki pszczyńskie*, Urząd Miejski w Pszczynie, Towarzystwo Miłośników Ziemi Pszczyńskiej, Pszczyna 2018
16. Joanna Strońska-Przybyła, Joanna Szczepańczyk, Małgorzata Tomczykiewicz, *Z dziejów pszczyńskich kamienic i ich mieszkańców 1748-1939*, Agencja Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczyńskiej, Pszczyna 2012
17. Joanna Strońska-Przybyła, Joanna Szczepańczyk, Małgorzata Tomczykiewicz, *Z dziejów pszczyńskich kamienic i ich mieszkańców 1748-1939*, Agencja Rozwoju i Promocji Ziemi Pszczyńskiej, Pszczyna 2018
18. Katarzyna Zarzycka i in., *Rozgrzyć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Warszawa 2016

USTAWY I ROZPORZĄDZENIA

19. Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2023 r., poz. 2425)
20. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r., poz. 54)
21. Ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o przejęciu przez Państwo dóbr martwej ręki, poręczeniu proboszczom posiadania gospodarstw rolnych i utworzeniu Funduszu Kościelnego (Dz. U. Nr 9, poz. 87, z późn. zm.)

PROGRAMY I STRATEGIE

22. Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 (FEnIKS) stanowi kontynuację dwóch wcześniejszych programów Infrastruktura i Środowisko 2007-2013 oraz 2014-2020.
23. Program Fundusze Europejskie dla Śląskiego 2021-2027.
24. Uchwała Nr LXIV/505/24 Rady Powiatu Pszczyńskiego z dnia 28 lutego 2024 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji z budżetu Powiatu Pszczyńskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru

zabytków, znajdującym się na terenie powiatu pszczyńskiego (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2024, 1731)

25. Uchwała Nr LXII/780/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 31 sierpnia 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2023, poz. 6736) oraz Uchwała NR LXVI/829/23 Rady Miejskiej w Pszczynie z dnia 19 grudnia 2023 r. zmieniająca uchwałę w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie gminy Pszczyna (Dz. Urz. Woj. Śl. z 2023, poz. 10020).

DECYZJE ADMINISTRACYJNE

26. decyzja w sprawie wpisania dobra kultury do rejestru zabytków nr rejestru 770/67 z dnia 20 grudnia 1967r.
27. decyzja w sprawie wpisu do rejestru zabytków nieruchomości woj. Śląskiego nr rejestru: A/509/2018 z dnia 19 grudnia 2018

ŹRÓDŁA INTERNETOWE

28. www.dziennikzachodni.pl
29. www.facebook.com/pg/polekufestival
30. www.fotopolska.pl
31. www.industriada.pl
32. www.kosciolydrewniane.pl
33. www.mapire.eu
34. www.militaria.pszczyna.pl
35. www.mkidn.gov.pl
36. www.muzeumprasy.pl
37. www.orsip.pl
38. www.pless.pl
39. www.pois.gov.pl
40. www.pszczyna.info.pl
41. www.pszczyna.naszemiasto.pl
42. www.serwislokalny.com
43. www.skansen.pszczyna.pl
44. www.wikipedia.org
45. www.zabytek.pl

FOTOGRAFIE

46. fotografie z zasobu Urzędu Miejskiego, z wyłączeniem nr: 1, 98, 129, 138, 139, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 171, 172, 173, 177, 179, 180.

14. Załącznik nr 1 – Wykaz obiektów gminnej ewidencji zabytków Gminy Pszczyna

(stan na dzień: 30 kwietnia 2024 r.)

➤ Obiekty kubaturowe

• Brzeźce

- ul. Łączna 3 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Łączna 8 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Ofiar Faszyzmu 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Pokoju 1 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej (wpis do rejestru: A/237/09 z 20.03.2009)
- ul. Pokoju 1 - plebania
- ul. Pokoju 2 - szkoła podstawowa
- ul. Pokoju 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Pokoju 14 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Pokoju 55 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wideki 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wideki 8 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wideki 29 - dom ob. budynek mieszkalny

• Czarków

- ul. Jasna 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Jasna 22 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Ogrodowa 17 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Polna 2 - zabudowa siedliskowa
- ul. Polna 2 - dom w zabudowie siedliskowej ob. budynek mieszkalny
- ul. Polna 2 - budynek gospodarczy w zabudowie siedliskowej
- ul. Polna 9 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Powstańców Śląskich 38 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Powstańców Śląskich 41 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Powstańców Śląskich 93 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Starowiejska 2 oberża ob. budynek mieszkalny
- ul. Wiśniowa 18 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wolności 24 - zabudowa siedliskowa
- ul. Wolności 24 - dom w zabudowie siedliskowej ob. budynek mieszkalny
- ul. Wolności 24 - budynek gospodarczy w zabudowie siedliskowej
- ul. Wolności 24 - stodoła w zabudowie siedliskowej
- ul. Wolności 27 - dom ob. budynek mieszkalny

• Ćwiklice

- ul. Piotra Czajkowskiego 30 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Grzybowa 5 - zabudowa siedliskowa
- ul. Grzybowa 5 - dom w zabudowie siedliskowej ob. budynek mieszkalny
- ul. Grzybowa 5 - budynek gospodarczy w zabudowie siedliskowej

- ul. Grzybowa 5 - stodoła w zabudowie siedliskowej
- ul. Grzybowa 13 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Grzybowa 18 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Kombatantów 65 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Kombatantów 68 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Kombatantów 70 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Kombatantów 117 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 45 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 54 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 60-62 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 68 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 70 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 125 - leśniczówka
- ul. Orzechowa 7 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Orzechowa 11-13 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Orzechowa 11-13 - stodoła
- ul. Orzechowa 16 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Spokojna 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wolności 45 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wolności 58 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wolności 58 - stodoła
- ul. Zawadzkiego 9 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Marcina (wpis do rejestru: A/775/2021 z 12.03.2021, wcześniej 432/60 z 18.03.1960)
- ul. Zawadzkiego 13 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Zawadzkiego 25 - dom ob. budynek mieszkalny
- Jankowice
  - ul. Akacyjowa 2 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Akacyjowa 11 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Akacyjowa 18 - dom ze stodołą ob. budynek mieszkalno-gospodarczy
  - ul. Akacyjowa 34 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Akacyjowa 35 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Akacyjowa 45 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Baziowa 17 - zespół szkolno-przedszkolny
  - ul. św. Jana Pawła II 3 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jelenia 6 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jelenia 10 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Kasztanowa 18 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Żłote Łany 81 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Żłote Łany 105 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Żubrów 19 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Żubrów 23 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Żubrów 102 - karczma ob. budynek mieszkalno-usługowy

- ul. Żubrów 113 - gospoda ob. budynek usługowy
- ul. Żubrów 147 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Żubrów 151 - dom ob. budynek usługowy
- ul. Żubrów 151 - zabudowa gospodarcza ob. budynek usługowy
- Łąka
  - ul. Cieszyńska 24 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jarosława Dąbrowskiego 14 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jarosława Dąbrowskiego 16 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Adolfa Dygasińskiego 3 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Mikołaja (wpis do rejestru: 503/65 z 20.01.1966)
  - ul. Adolfa Dygasińskiego 3 – dzwonnica (wpis do rejestru: 447/65 z 14.12.1965)
  - ul. Artura Grottgera 41 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Artura Grottgera 63 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jagiellońska 7 - dom ob. budynek mieszkalny
  - pl. Jana Kupca 1 - karczma ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. Ignacego Łukasiewicza 15 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Ignacego Łukasiewicza 21 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Piotra Skargi 5 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 7 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 15- dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 16 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 39a - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Turystyczna 2 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Turystyczna 21 - szkoła ewangelicka ob. budynek usługowy
  - ul. Turystyczna 24 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Turystyczna 34 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Turystyczna 34 - stodoła
  - ul. Turystyczna 37 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Turystyczna 42 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Tysiąclecia 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- Piasek
  - ul. Dworcowa 4 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Forsycji 12 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jasna 38 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Katowicka 43-45 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Katowicka 139 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Leśna 47 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Powstańców Śląskich 36 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Juliusza Słowackiego 1 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Szkolna 2 - przedszkole
  - ul. Wolności 1 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Wolności 2 - dom ob. budynek mieszkalny

- Poreba
  - ul. Barbórki 45 - zabudowania oficyny
  - ul. Barbórki 45 - oficyna pałacowa w zabudowaniach oficyny ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 504/65 z 20.01.1966)
  - ul. Barbórki 45 - budynek gospodarczy w zabudowaniach oficyny
  - ul. Barbórki 47 - pałacyk bażantarnia ob. budynek usługowy (wpis do rejestru: 504/65 z 20.01.1966)
  - ul. Gabriela Narutowicza 3 - zabudowa siedliskowa
  - ul. Gabriela Narutowicza 3 - dom w zabudowie siedliskowej ob. budynek mieszkalny
  - ul. Gabriela Narutowicza 3 - stodoła drewniana w zabudowie siedliskowej
  - ul. Gabriela Narutowicza 17 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Szkolna 17 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Szkolna 21 - dom ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: A/1271/23 z 17.10.2023, wcześniej 518/65 z 7.02.1966)
  - ul. Szkolna 28 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Szkolna 39 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Wodna 12 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Wodna 13 - dom ob. budynek mieszkalny
- Pszczyna
  - ul. 3 Maja 1 / ul. Dworcowa 36 - willa Liszki ob. budynek usługowy
  - ul. 3 Maja 4 - Urząd Miejski ob. Urząd Skarbowy
  - ul. 3 Maja 5 - willa Rosta ob. budynek mieszkalny
  - ul. 3 Maja 6 - willa ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. 3 Maja 7 - Gimnazjum ob. Liceum Ogólnokształcące
  - ul. 3 Maja 8 - willa Bołwczyka ob. budynek mieszkalny
  - ul. 3 Maja 10 - Starostwo Powiatowe
  - ul. 3 Maja 9-15 - zabudowania willi Puscha
  - ul. 3 Maja 11 - willa w zabudowaniach willi Puscha ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. 3 Maja 13 - oficyna w zabudowaniach willi Puscha ob. budynek mieszkalny
  - ul. dr Witolda Antesa 3-5 - oficyna folwarku Siedlice ob. budynek mieszkalny
  - ul. dr Witolda Antesa 4 - Nowy Zarząd Dóbr Książących ob. nieużytkowany (wpis do rejestru: A/163/05 z 14.12.2005)
  - ul. dr Witolda Antesa 7-9 - oficyna folwarku Siedlice ob. budynek mieszkalny
  - ul. Bankowa 1 / ul. Bednarska 15 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. Bankowa 2 / ul. Piastowska 1 / ul. Bednarska 13 - zajazd „Pod Białym Łabędziem” ob. Pszczyńskie Centrum Kultury
  - ul. Bankowa 3 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. Basztowa 1-7 - oficyna pałacowa ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 536/65 z 7.02.1966)
  - ul. Basztowa 2 - Szkoła Ewangelicka ob. Urząd Miejski
  - ul. Basztowa 4-8 - zabudowania gospodarcze Pałacu ob. Muzeum i hala sportowa
  - ul. Basztowa 4 - ujeżdżalnia w zabudowaniach gospodarczych Pałacu ob. hala sportowa

- ul. Basztowa 4-6 - stajnie w zabudowaniach gospodarczych Pałacu ob. Muzeum (wpis do rejestru: A/1184/72 z 2.08.1972)
- ul. Basztowa 4-6 - wozownia w zabudowaniach gospodarczych Pałacu ob. Muzeum (wpis do rejestru: A/1184/72 z 2.08.1972)
- ul. Basztowa 8 - garaże w zabudowaniach gospodarczych Pałacu ob. Muzeum
- ul. Basztowa 8 - młyn w zabudowaniach gospodarczych Pałacu ob. Muzeum
- ul. Batalionów Chłopskich 16 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Batalionów Chłopskich 37 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Batalionów Chłopskich 57 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Stefana Batorego 2 /ul. Dworcowa 22 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Stefana Batorego 4 - willa ob. budynek mieszkalny
- ul. Stefana Batorego 19 - willa ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Stefana Batorego 23 - willa Richarda Assera ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Stefana Batorego 24 - Publiczne Gimnazjum
- ul. Stefana Batorego 25 - willa Richarda Assera ob. budynek mieszkalny
- ul. Stefana Batorego 26 - Alumnat – Internat Ewangelicki ob. budynek usługowy
- ul. Stefana Batorego 27 - willa „Lerchówka” ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Stefana Batorego 28 - willa ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 3 - oficyna ob. budynek usługowy
- ul. Bednarska 6 - gospoda ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 9 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 10 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 11 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 13 / ul. Bankowa 2 / ul. Piastowska 1 - zajazd „Pod Białym Łabędziem” ob. Pszczyńskie Centrum Kultury
- ul. Bednarska 15 / ul. Bankowa 1 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 17 - oficyna ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 19 - oficyna ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bednarska 21 - oficyna ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bielska 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Bielska 2 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bielska 3 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Bielska 7 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Bielska 12-14 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. ks. bp. Bogedaina 1 - szkoła podstawowa
- ul. ks. bp. Bogedaina 2 - kasyno ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. ks. bp. Bogedaina 3 - willa ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: A/313/10 z 20.08.2010)
- ul. ks. bp. Bogedaina 4 - willa ob. budynek mieszkalny
- ul. ks. bp. Bogedaina 5 - willa ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. ks. bp. Bogedaina 6 - willa „Brehme” ob. budynek mieszkalny

- ul. ks. bp. Bogedaina 7 / ul. Tadeusza Kościuszki 2 - kasyno, willa Kerna ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. ks. bp. Bogedaina 8 - drukarnia ob. Sąd Pracy
- ul. ks. bp. Bogedaina 9 - plebania parafii ewangelickiej
- ul. ks. bp. Bogedaina 14 - Sąd
- ul. ks. bp. Bogedaina 16 - więzienie ob. hotel PTTK
- ul. ks. bp. Bogedaina 17 - willa ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. ks. bp. Bogedaina 18 - Komenda Policji
- ul. ks. bp. Bogedaina 19 - Inspektorat Szkolny ob. budynek mieszkalny
- ul. ks. bp. Bogedaina 20 - Katolicka Preparanda ob. Powiatowy Zespół Szkół
- ul. ks. bp. Bogedaina 24 - Ewangelicka Preparanda ob. Powiatowy Zespół Szkół
- ul. Brama Wybrańców 1 - Pałac ob. Muzeum zamkowe (wpis do rejestru: 535/65 z 7.02.1966)
- ul. Brama Wybrańców 2 - Warta ob. budynek usługowy (wpis do rejestru: 536/65 z 7.02.1966)
- ul. Bramkowa 2 - oficyna ob. budynek mieszkalny
- ul. Bramkowa 3 - oficyna ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bramkowa 5 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bramkowa 7 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Cegielniana - cegielnia
- ul. Chochółka 28 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Fryderyka Chopina 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Fryderyka Chopina 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Bolesława Chrobrego 1 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bolesława Chrobrego 3 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bolesława Chrobrego 5 - hotel ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: A/1150/23 z 28.03.2023, wcześniej 1614/95 z 14.08.1995)
- ul. Bolesława Chrobrego 6 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bolesława Chrobrego 7 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bolesława Chrobrego 8 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bolesława Chrobrego 10 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Bolesława Chrobrego 12 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Doświadczalna 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Doświadczalna 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Ksawerego Dunikowskiego 1-3 - dwór Ludwikówka ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 537/65 z 7.02.1966)
- ul. Ksawerego Dunikowskiego 2 - oficyna dworu Ludwikówka ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 538/65 z 7.02.1966)
- ul. Ksawerego Dunikowskiego 4-6 - oficyna dworu Ludwikówka ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 2 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 3 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 4 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy

- ul. Dworcowa 5 - „Złoty Lew” ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 6 - oficyna ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 9 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 12 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 14 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 18 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 21 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 22 /ul. Stefana Batorego 2 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 23 - Kasa Chorych ob. Powiatowy Urząd Pracy
- ul. Dworcowa 24 - Budynek Pocztowy i Telegraf ob. Poczta
- ul. Dworcowa 25 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 26 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Dworcowa 29 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Dworcowa 36 / ul. 3 Maja 1 - willa Liszki ob. budynek usługowy
- ul. Francuska 3-7 - oficyna folwarku Kępa ob. budynek mieszkalny
- ul. Aleksandra Fredry 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Garncarska 1 - oficyna ob. budynek mieszkalny
- ul. Garncarska 2 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 1 - dom ogrodnika ob. Muzeum Militarnych Dziejów Śląska
- ul. Katowicka 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 5 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 8 - zajazd „Szczęść Boże” ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 10 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 14 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 20 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 26 - oficyna ob. budynek usługowy
- ul. Katowicka 34 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 37 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka 47 - szkoła podstawowa
- ul. Katowicka 76 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Katowicka z tyłu 78 - strzelnica ob. kurkowe bractwo strzeleckie
- ul. Katowicka 78 - bar „Strzelnica” ob. budynek usługowy
- ul. Jana Kilińskiego 4-6 - oficyna folwarku Siedlice ob. budynek mieszkalny
- ul. Jana Kochanowskiego 2 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Jana Kochanowskiego 9 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 2 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Mikołaja Kopernika 3 - koszary ułańskie ob. budynek usługowy
- ul. Mikołaja Kopernika 5 - Warta koszar
- ul. Mikołaja Kopernika 6 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 21 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 23 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 29 - zabudowa mieszkalna

- ul. Mikołaja Kopernika 29 - kamienica w zabudowie mieszkalnej ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 29 - budynek gospodarczy w zabudowie mieszkalnej
- ul. Mikołaja Kopernika 31 - siedziba Generalnego Sekretarza Dóbr Książęcych ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 37 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 40 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 42 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 44 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 46 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 50 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 50a - budynek gospodarczy ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 52-54 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny
- ul. Mikołaja Kopernika 58 / ul. Młyńska 5 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny
- ul. Janusza Korczaka 5 - zespół budynków przemysłowych ob. zakłady mięsne
- ul. Wojciecha Korfatego 6 - Zarządówka folwarku Siedlice ob. Starostwo Powiatowe (wpis do rejestru: A/953/2022 z 22.03.2022, wcześniej 540/65 z 7.02.1966)
- ul. Tadeusza Kościuszki 1 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny
- ul. Tadeusza Kościuszki 2 / ul. ks. bp. Bogedaina 7 - kasyno, willa Kerna ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Tadeusza Kościuszki 3 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny
- ul. Tadeusza Kościuszki 5 - willa Staudingera ob. budynek usługowy
- ul. Tadeusza Kościuszki 7 - kamienica ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: A/612/2020 z 31.03.2020)
- ul. Tadeusza Kościuszki 12 - Internat Dla Chłopców ob. budynek mieszkalny
- ul. Tadeusza Kościuszki 22 - willa Ziemanna ob. budynek mieszkalny
- ul. Tadeusza Kościuszki 24 - willa Cogho ob. budynek mieszkalny
- ul. Tadeusza Kościuszki 28-32 - willa Schaefera ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. ks. Jana Kuczery 2 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Wszystkich Świętych (wpis do rejestru: A/683/2020 z 27.07.2020, wcześniej 480/65 z 14.12.1965)
- ul. ks. Jana Kuczery 2 - plebania
- ul. ks. Jana Kuczery 3 - kamienica ob. dom parafialny
- ul. ks. Jana Kuczery 4 - kamienica ob. dom parafialny
- ul. Łowiecka 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Łowiecka 6-8 - dom ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: A/1023/22 z 18.07.2022, wcześniej 539/65 z 7.02.1966)
- ul. Męczenników Oświęcimskich 1a - waga towarowa ob. budynek usługowy
- ul. Męczenników Oświęcimskich 4 - zakład energetyczny ob. budynek usługowy
- ul. Męczenników Oświęcimskich 12 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Męczenników Oświęcimskich 24 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Młyńska 2 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Młyńska 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Młyńska 5 / ul. Mikołaja Kopernika 58 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny

- ul. Młyńska 6 - więzienie ob. budynek mieszkalny
- ul. Stanisława Moniuszki 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Narcyzów 30 - dom ob. przedszkole
- ul. Parkowa 20 - Zagroda Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - młyn wodny z Bojszów w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - spichlerz dworski z Czechowic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - wozownia z Warszowic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - wozownia z Miedznej w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - masztalnia Wisły Wielkiej w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/750/2021 z 21.01.2021, wcześniej 1219/76 z 15.07.1976)
- ul. Parkowa 20 - stodoła z Kobielic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - chałupa mieszkalna z Grzawy w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/750/2021 z 21.01.2021, wcześniej 1219/76 z 15.07.1976)
- ul. Parkowa 20 - szopa na siano z Frydku w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - wiata bramna z Golasowic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/750/2021 z 21.01.2021, wcześniej 1219/76 z 15.07.1976)
- ul. Parkowa 20 - spichlerz z Rudołtowic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/750/2021 z 21.01.2021, wcześniej 1219/76 z 15.07.1976)
- ul. Parkowa 20 - stodoła z Kryr w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/750/2021 z 21.01.2021, wcześniej 1219/76 z 15.07.1976)
- ul. Parkowa 20 - młyn z wiatrakiem z Zebrzydowic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/751/2021 z 21.01.2021)
- ul. Parkowa 20 - kuźnia z Goczałkowic w Zagrodzie Wsi Pszczyńskiej (wpis do rejestru: A/750/2021 z 21.01.2021, wcześniej 1219/76 z 15.07.1976)
- ul. Partyzantów 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Piastowska 1 / ul. Bankowa 2 / ul. Bednarska 13 - zajazd „Pod Białym Łabędziem” ob. Pszczyńskie Centrum Kultury
- ul. Piastowska 2 - zajazd „Pod Jodłowym Jeleniem” ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 3 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 4 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 5 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 6 - kamienica z apteką „Pod Murzynem” ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 7 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 8 / ul. Tkacka 4 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 13 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 470/65 z 14.12.1965)

- ul. Piastowska 14 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 15 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 471/65 z 14.12.1965)
- ul. Piastowska 16 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 474/65 z 14.12.1965)
- ul. Piastowska 17 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 18 / ul. Warowna 1 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 19 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 21 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 22 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 473/65 z 14.12.1965)
- ul. Piastowska 23 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 24 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 25 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 26 - dom ob. Muzeum Prasy Śląskiej (wpis do rejestru: A/1142/23 z 6.03.2023, wcześniej 472/65 z 14.12.1965)
- ul. Piastowska 27 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piastowska 28 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piekarska 1 / ul. Tkacka 2 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piekarska 2 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piekarska 3 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Piekarska 5 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piekarska 6 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piekarska 7 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Piekarska 8 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piekarska 10 - piekarnia ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 479/65 z 14.12.1965)
- ul. Piwowarska 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Piwowarska 8 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Piwowarska 12 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piwowarska 14 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piwowarska 16 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piwowarska 22 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Piwowarska 24 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Piwowarska 26 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- pl. Dworcowy 1 - zespół dworca kolejowego
- pl. Dworcowy 1 - dworzec kolejowy w zespole dworca kolejowego
- pl. Dworcowy 1 - wodna wieża w zespole dworca kolejowego
- pl. Dworcowy 1 - hala napraw w zespole dworca kolejowego
- pl. Dworcowy 1 - hala rozładunkowa w zespole dworca kolejowego
- pl. Dworcowy 1 - schronisko robotnicze w zespole dworca kolejowego
- pl. Dworcowy 2 - dom ob. budynek mieszkalny

- pl. Dworcowy 3 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Polne Domy 14 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Polne Domy 45 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Polne Domy 45 - budynek gospodarczy
- ul. Józefa Poniatowskiego 2 - wyższa szkoła dla dziewcząt ob. Powiatowy Zespół Szkół
- ul. Józefa Poniatowskiego 5 - blok mieszkalny dla urzędników państwowych ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Józefa Poniatowskiego 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Poniatowskiego 9 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Poniatowskiego 10 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Poniatowskiego 11 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Poniatowskiego 12 - blok mieszkalny ob. budynek mieszkalny
- ul. Ratuszowa 1 - dom ob. Urząd Miejski (wpis do rejestru: 483/65 z 20.01.1966)
- ul. Ratuszowa 2 / ul. Rynek 2 - Ratusz ob. Urząd Miejski (wpis do rejestru: A/648/2020 z 15.05.2020)
- ul. Władysława Reymonta 11 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Różana 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Różana 7 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Rymarska 2a - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Rymarska 5 - dom modlitwy ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Rynek 1 - kościół ewangelicki (wpis do rejestru: A/611/2020 z 6.03.2020, wcześniej R/691/61 z 21.05.1961)
- ul. Rynek 2 / ul. Ratuszowa 2 - Ratusz ob. Urząd Miejski (wpis do rejestru: A/648/2020 z 15.05.2020)
- ul. Rynek 3 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: A/952/2022 z 22.03.2022, wcześniej 436/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 4 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 438/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 5 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 443/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 6 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Rynek 7 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Rynek 8 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 444/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 9 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 457/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 10 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 458/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 11 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 459/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 12 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 460/65 z 14.12.1965)

- ul. Rynek 13 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 461/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 14 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 462/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 15 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 463/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 16 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 464/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 17 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Rynek 18 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 465/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 19 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 466/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 20 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: A/995/2022 z 30.05.2022, wcześniej 467/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 21 - poczta ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 468/65 z 14.12.1965)
- ul. Rynek 22 - mieszkania dla księżących urzędników i pracowników ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: A/469/2020 z 8.05.2020, wcześniej 4695/65 z 14.12.1965)
- ul. Juliusza Słowackiego 2 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Sokoła 1 - willa ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: A/422/14 z 1.09.2014)
- ul. Sokoła 2 - willa ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Sokoła 5 - mieszkania urzędnicze ob. budynek mieszkalny
- ul. Sokoła 6 - mieszkania urzędnicze ob. budynek mieszkalny
- ul. Staromiejska 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Staromiejska 39 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Strażacka 5 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Sznelowiec 3 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Sznelowiec 7 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Sznelowiec 31-31b - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Sznelowiec 31b - budynek gospodarczy
- ul. Karola Szymanowskiego 1 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Karola Szymanowskiego 2 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Karola Szymanowskiego 4 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Karola Szymanowskiego 23 - zabudowania gospodarcze folwarku Kępa
- ul. św. Jadwigi 2 - zabudowania plebańskie (wpis do rejestru: 520/65 z 20.01.1966)
- ul. św. Jadwigi 2 - budynek gospodarczy w zabudowaniach plebańskich ob. kaplica (wpis do rejestru: 520/65 z 20.01.1966)
- ul. św. Jadwigi 2 budynek mieszkalny w zabudowaniach plebańskich ob. – plebania (wpis do rejestru: 520/65 z 20.01.1966)
- ul. Tkacka 1 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy

- ul. Tkacka 2 / ul. Piekarska 1 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Tkacka 4 / Piastowska 8 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Tkacka 5 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Tkacka 6 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Tkacka 7 - dom ob. budynek usługowy
- ul. Tkacka 9 - mieszkanie dla woźniców i stajennych, komenda powiatowa ob. budynek mieszkalny
- ul. Tulipanów 6 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Warowna 1 / ul. Piastowska 18 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 3 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 5 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 6 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 485/65 z 14.12.1965)
- ul. Warowna 8 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy (wpis do rejestru: 486/65 z 14.12.1965)
- ul. Warowna 9 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 11 - szkoła żydowska ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 18 - synagoga, kino ob. budynek usługowy
- ul. Warowna 20 - oficyna ob. budynek mieszkalny z gospodarczym
- ul. Warowna 21 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 35 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 37 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 39 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 41 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Warowna 43 - więzienie ob. budynek mieszkalny
- ul. Warowna 43 - kamienica ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 482/65 z 14.12.1965)
- ul. Warowna 45 - kamienica ob. budynek mieszkalny
- ul. Warowna 47 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Warowna 49 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Warowna 51 - dom ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 481/65 z 14.12.1965)
- ul. Warowna 55 - dom opieki zakład św. Józefa ob. Zgromadzenie Sióstr Miłosierdzia św. Karola Boromeusza – dom generalny
- ul. Warowna 57 - klasztor ob. - dom pomocy społecznej
- ul. Warowna 59 - klasztor ob. - dom pomocy społecznej
- ul. Wesoła 8 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wodzisławska 40 - zabudowania leśniczówki
- ul. Wodzisławska 40 - leśniczówka w zabudowaniach leśniczówki ob. budynek mieszkalny
- ul. Wodzisławska 40 - budynek gospodarczy w zabudowaniach leśniczówki
- ul. Wojska Polskiego 1 - kamienica radcy Urbana ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 476/65 z 14.12.1965)

- ul. Wojska Polskiego 2 - królewski sąd powiatowy, gmach Generalnej Dyrekcji Dóbr Księcia Pszczyńskiego, mieszkania urzędnicze, kavalierhaus ob. budynek mieszkalny
- ul. Wojska Polskiego 3 - kamienica rodziny Boenisch ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 477/65 z 14.12.1965)
- ul. Wojska Polskiego 11 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Wojska Polskiego 13 - kamienica ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Wojska Polskiego 15 - zajazd „Pod Czarnym Orłem” ob. budynek mieszkalno-usługowy
- ul. Stanisława Wyspiańskiego 8 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Ludwika Zamenhofs 1 - willa nadleśnictwa pszczyńskiego ob. budynek mieszkalny
- ul. Żorska 2 - piekarnia pałacowa ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 484/65 z 20.01.1966)
- ul. Żorska 4 - oficyna pałacowa ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 442/65 z 14.12.1965)
- ul. Żorska 6 - oficyna folwarku Kępa ob. budynek mieszkalny
- ul. Żorska 8 - Zarządówka folwarku Kępa ob. budynek usługowy
- ul. Żorska 8/1 - oficyna folwarku Kępa ob. budynek mieszkalny
- ul. Żorska 8/4 - oficyna folwarku Kępa ob. budynek mieszkalny
- ul. Żorska 8/6 - dom ogrodnika folwarku Kępa ob. budynek mieszkalny
- ul. Żorska 56 - dom ob. budynek mieszkalny
- Rudółtwice
  - ul. Wolności 99 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 115 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego przy 116 - ochotnicza straż pożarna
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 122 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 123 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 128 - zespół pałacowo-parkowy
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 128 - Pałac w zespole pałacowo-parkowym ob. Centrum Edukacyjno-Leczniczo-Rehabilitacyjne dla dzieci i młodzieży przy zespole pałacowo-parkowym (wpis do rejestru: A/272/09, wcześniej 505/65 z 20.01.1966)
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 128 - oficyna w zespole pałacowo-parkowym ob. Centrum Edukacyjno-Leczniczo-Rehabilitacyjne dla dzieci i młodzieży przy zespole pałacowo-parkowym (wpis do rejestru: A/272/09, wcześniej 505/65 z 20.01.1966)
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 129 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 145 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 206 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Aleksandra Zawadzkiego 233 - budynek gospodarczy
- Studzienice
  - ul. Bażantów 42 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Bażantów 42 budynek gospodarczy
  - ul. św. Jana Pawła II 87 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Jana Chrzciciela
  - ul. św. Jana Pawła II 132 - dom ob. budynek mieszkalny

- ul. św. Jana Pawła II 162 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. św. Jana Pawła II 164 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. św. Jana Pawła II 166 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. św. Jana Pawła II 168 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. św. Jana Pawła II 166-168 - budynek gospodarczy
- ul. Kosów 44 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Lisia 9 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wilcza 24 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Zagajniki 25 - dom ob. budynek mieszkalny
- Studzionka
  - ul. Adelajda 60 - zabudowania folwarku
  - ul. Adelajda 60 - folwark w zabudowaniach folwarku
  - ul. Adelajda 60 - budynek gospodarczy w zabudowaniach folwarku
  - ul. Adelajda 60 - budynek gospodarczy w zabudowaniach folwarku
  - ul. Adelajda 60 - budynek gospodarczy w zabudowaniach folwarku
  - ul. Adelajda 62 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jedności 2 - kościół ewangelicko-augsburski
  - ul. Jedności 4 - dom ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. Jedności 7 - szkoła ewangelicka ob. - przedszkole
  - ul. Jedności 8 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jedności 13 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Jedności 14 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny (wpis do rejestru: 529/65 z 7.02.1966)
  - ul. Jedności 28 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Karola Miarki 18 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Karola Miarki 46 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Karola Miarki 50 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Powstańców Śląskich 13 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Powstańców Śląskich 29 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Powstańców Śląskich 39 - dom ob. budynek gospodarczy
  - ul. Powstańców Śląskich 82b - leśniczówka
  - ul. Powstańców Śląskich 82b - ziemianka
  - ul. Powstańców Śląskich 111a - budynek gospodarczy
  - ul. Robotnicza 31 - szkoła ewangelicka ob. przedszkole
  - ul. Robotnicza 45 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Robotnicza 50 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Robotnicza 75 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Robotnicza 79 - zabudowa siedliskowa
  - ul. Robotnicza 79 - dom w zabudowie siedliskowej ob. budynek mieszkalny
  - ul. Robotnicza 79 - budynek gospodarczy w zabudowie siedliskowej
  - ul. Robotnicza 79 - - stodoła w zabudowie siedliskowej
  - ul. Robotnicza 79 - - stodoła w zabudowie siedliskowej

- ul. Robotnicza 83 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Stawowa 9 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Stawowa 13 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Stencłówka 30 folwark Stencłówka
- ul. Stencłówka 30 - budynek gospodarczy folwarku Stencłówka
- ul. Leonia Teligi 16 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Wieczorka 5 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Wieczorka 22 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Wieczorka 38 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Wieczorka 48 - budynek gospodarczy
- ul. Józefa Wieczorka 50 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Józefa Wieczorka 58 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wodzisławska 2 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wodzisławska 27 - dom ob. budynek mieszkalny
- ul. Wodzisławska 28 - dom ob. budynek mieszkalny
- **Wiśła Mała**
  - ul. Nad Jeziorem 18 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Nad Jeziorem 28 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Nad Jeziorem 48 - leśniczówka ob. budynek mieszkalny
  - ul. Pawia 10 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Pawia 13 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Jakuba Starszego Apostoła (wpis do rejestru: A/278/09 z 8.07.2009, wcześniej 489/65 z 20.01.1966)
  - ul. Pawia 13 - dom parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. Jakuba Starszego Apostoła
  - ul. Pawia 14 - dom ob. budynek mieszkalno-gospodarczy
  - ul. Pawia 27-29 - karczma ob. budynek mieszkalno-usługowy
  - ul. Pawia 53 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Pawia 77 - budynek gospodarczy
  - ul. Pawia 96 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Pawia 103 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Pawia 106 - dom ob. budynek mieszkalny
- **Wiśła Wielka**
  - ul. Cieszyńska 17 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Cieszyńska 76 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 4 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 14 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 26 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 30 - dom ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 510/65 z 20.01.1966)
  - ul. Hodowców 34 - kościół parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Trójcy
  - ul. Hodowców 34 - plebania
  - ul. Hodowców 50 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 51 - karczma ob. budynek usługowy
  - ul. Hodowców 59 - dom ob. budynek mieszkalny

- ul. Hodowców 73 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 78 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 80 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Hodowców 95 - dom ob. budynek mieszkalny
  - ul. Zalewowa 5 - dom ob. budynek mieszkalny (wpis do rejestru: 508/65 z 20.01.1966)
  - ul. Zalewowa 9 - dom ob. budynek mieszkalny
- Mała architektura
- Brzeźce
    - ul. Ofiar Faszyzmu przy skrzyżowaniu z ul. Wideki – krzyż kamienny
    - ul. Pazurowicka 10 – krzyż kamienny
    - ul. Pokoju 1 – krzyż kamienny
    - ul. Pokoju 1 – figura św. Jana Nepomucena
    - ul. Pokoju naprzeciw 57 – krzyż kamienny – Pasja
    - ul. Pokoju 1 – cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej
  - Czarków
    - ul. Kolejowa 47 – kapliczka skrzynkowa
    - ul. Powstańców Śląskich 25 – krzyż kamienny
    - ul. Wolności 1 – kapliczka architektoniczna
    - nadleśnictwo Kobiór, leśnictwo Czarków, oddział 193a – mały kamień
    - nadleśnictwo Kobiór, leśnictwo Czarków, oddział 216a – wielki kamień
  - Ćwiklice
    - ul. Kombatantów 68 – kapliczka architektoniczna
    - ul. Kombatantów naprzeciw 70 – krzyż drewniany
    - ul. Męczenników Oświęcimskich obok 43b – figura św. Michała Archanioła (wpis do rejestru: B-326/2016)
    - ul. Męczenników Oświęcimskich 71 – pomnik „W hołdzie poległym za wolność ojczyzny”
    - ul. Wolności 2 – krzyż drewniany
    - ul. Aleksandra Zawadzkiego przy skrzyżowaniu z ul. Męczenników Oświęcimskich – krzyż kamienny
    - ul. Aleksandra Zawadzkiego 9 – ogrodzenie z drogą krzyżową
    - ul. Aleksandra Zawadzkiego 9 – figura
    - ul. Aleksandra Zawadzkiego 9 – krzyż drewniany
    - ul. Aleksandra Zawadzkiego 9 – cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Marcina
  - Jankowice
    - ul. Baziowa 10 – kapliczka architektoniczna
    - ul. Baziowa 20 – kapliczka architektoniczna
    - ul. Kasztanowa 25 – krzyż kamienny
    - ul. Złote Łany 54 – krzyż kamienny
    - ul. Złote Łany 85 – kapliczka architektoniczna
    - ul. Złote Łany 121 – krzyż kamienny

- ul. Żubrów w lesie – krzyż drewniany
- nadleśnictwo Kobiór, leśnictwo Międzyrzecze, oddział 53d – kamień granitowy
- nadleśnictwo Kobiór, leśnictwo Międzyrzecze, oddział 75a– kamień betonowy
- nadleśnictwo Kobiór, leśnictwo Międzyrzecze, oddział 75f– kamień granitowy
- Łąka
  - ul. Jarosława Dąbrowskiego naprzeciw 1 – krzyż kamienny
  - ul. Jarosława Dąbrowskiego 16a – kapliczka architektoniczna „Śmiejowa”
  - ul. Adolfa Dygasińskiego 3 – krzyż kamienny na terenie kościoła
  - ul. Gospodarcza w polu – kapliczka architektoniczna
  - ul. Ignacego Łukasiewicza 15 – krzyż kamienny
  - ul. Szymona Szymonowica 7b – kapliczka architektoniczna
  - ul. Turystyczna przy skrzyżowaniu z ul. Kasztanową – FIGURA ŚW. ANTONIEGO
  - ul. Turystyczna przy skrzyżowaniu z ul. Wierzbową – KAPLICZKA SŁUPOWA
  - ul. Turystyczna 19 – krzyż kamienny
  - ul. Turystyczna naprzeciw 21 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Turystyczna 34 – krzyż kamienny
  - ul. Adolfa Dygasińskiego 3 – cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Mikołaja
- Piasek
  - ul. Katowicka 75 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Osowiec w lesie – kapliczka skrzynkowa
- Poręba
  - ul. Szkolna 2 – krzyż kamienny
  - ul. Wodna w polu – kapliczka skrzynkowa
  - ul. Wodzisławska naprzeciw 86 – krzyż kamienny
- Pszczyna
  - ul. Bieruńska 11 – kapliczka słupowa
  - ul. Fryderyka Chopina – krzyż kamienny przy cmentarzu św. Jadwigi Śląskiej
  - ul. Fryderyka Chopina – krzyż żeliwny księdza Ernesta Kosmeli na cmentarzu św. Jadwigi Śląskiej
  - ul. Fryderyka Chopina – obelisk z pomnika na cmentarzu wojennym Żołnierzy Armii Czerwonej
  - ul. Fryderyka Chopina – nagrobek Anny Kucas na cmentarzu (wpis do rejestru: B/363/72)
  - ul. Fryderyka Chopina – nagrobek Henrietty Luizy księżnej zu Holstein-Beck (wpis do rejestru: B/488/2023)
  - ul. Gen. Józefa Hallera – krzyż drewniany na cmentarzu ewangelicko-augsburskim
  - ul. Gen. Józefa Hallera – kaplica cmentarna na cmentarzu ewangelicko-augsburskim
  - ul. Katowicka – grota maryjna na cmentarzu wszystkich świętych
  - ul. Katowicka – krzyż kamienny – Pasja na cmentarzu wszystkich świętych
  - ul. Katowicka naprzeciw 20 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Męczenników Oświęcimskich 34 – krzyż kamienny
  - ul. Partyzantów przy skrzyż. z ul. Gen. Józefa Hallera – krzyż kamienny

- Park Zamkowy – Cmentarz Anhaltów (wpis do rejestru: B/362/72)
- Park Zamkowy - Groby Hochbergów
- Park Zamkowy – Herbaciarnia (wpis do rejestru: A/1273/23 z 17.10.2023)
- Park Zamkowy – Lodownia (wpis do rejestru: A/1272/23 z 17.10.2023)
- Park Zamkowy – Brama Chińska (wpis do rejestru: A/1274/23 z 20 .10.2023)
- ul. Józefa Poniatowskiego 7 – brama
- ul. Rybnicka 6 – krzyż kamienny – Pasja
- ul. Staromiejska 39 – krzyż kamienny
- ul. Św. Jadwigi 2 – figura św. Jadwigi Śląskiej
- ul. Żorska przy skrzyżowaniu z ul. Wojska Polskiego – kapliczka architektoniczna
- Stara Wieś – figura św. Jana Nepomucena
- ul. Fryderyka Chopina – cmentarz św. Jadwigi Śląskiej
- ul. Fryderyka Chopina – cmentarz wojenny Żołnierzy Armii Czerwonej
- ul. Gen. Józefa Hallera – cmentarz ewangelicko-augsburski wraz z ogrodzeniem
- ul. Katowicka – cmentarz żydowski wraz z ogrodzeniem i domem przedpogrzebowym
- ul. Katowicka – cmentarz Wszystkich Świętych wraz z ogrodzeniem
- ul. Żorska – cmentarz parafialny parafii rzymsko-katolickiej p.w. św. Krzyża
- Studzienice
  - ul. Bażantów 40 – krzyż kamienny
  - ul. Św. Jana Pawła II naprzeciw 74 – krzyż kamienny
  - ul. Św. Jana Pawła II 101 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Św. Jana Pawła II 142 – kapliczka architektoniczna
  - nadleśnictwo Kobiór, leśnictwo Studzienice, oddział 26d – kamień granitowy
- Studzionka
  - ul. Jedności 14 – figura św. Jana Nepomucena na terenie kościoła (wpis do rejestru: B-334/72)
  - ul. Jedności 14 – krzyż pokutny na terenie kościoła (wpis do rejestru: 529/65, wraz z kościołem i założeniem cmentarnym)
  - ul. Jedności 14 – krzyż pokutny na terenie kościoła (wpis do rejestru: 529/65, wraz z kościołem i założeniem cmentarnym)
  - ul. Jedności 14 – krzyż kamienny na terenie kościoła
  - ul. Jedności 14 – krzyż kamienny przy terenie kościoła
  - ul. Jedności 16 – krzyż kamienny – Pieta
  - ul. Jedności naprzeciw 19 – krzyż kamienny na terenie cmentarza ewangelickiego
  - ul. Karola Miarki 40 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Powstańców Śląskich 25 – krzyż kamienny
  - ul. Powstańców Śląskich 35 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Powstańców Śląskich 77 – krzyż kamienny
  - ul. Powstańców Śląskich 85 – kapliczka skrzynkowa
  - ul. Powstańców Śląskich 99 – krzyż kamienny
  - ul. Stawowa 9 – kapliczka słupowa
  - ul. Wodzisławska przy drodze – krzyż kamienny

- ul. Wodzisławska 30 – krzyż kamienny – Pasja
- ul. Wodzisławska naprzeciw 47 – krzyż kamienny (wpis do rejestru: B/335/72)
- ul. Jedności 14 – cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
- ul. Jedności naprzeciw 19 – cmentarz ewangelicki
- Wisła Mała
  - ul. Nad Jeziorem naprzeciw 30 – kapliczka architektoniczna
  - Pawia 13 – krzyż kamienny na terenie cmentarza
  - Pawia 13 – zespół figur na terenie kościoła
  - Pawia 76 – krzyż kamienny
  - Pawia 87 – krzyż kamienny
  - Pawia 13 – cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. Jakuba Starszego Apostoła
- Wisła Wielka
  - ul. Brzozowa 2a – krzyż drewniany
  - ul. Cieszyńska naprzeciw 108 – krzyż kamienny
  - ul. Cieszyńska na wysokości ul. Słonecznej 32a – krzyż kamienny
  - ul. Hodowców 34 – krzyż kamienny na terenie kościoła
  - ul. Hodowców 56 – kapliczka architektoniczna
  - ul. Hodowców 96 – krzyż kamienny
  - ul. Hodowców 116 – kapliczka słupowa
  - ul. Hodowców 145 – krzyż kamienny
  - ul. Słoneczna na terenie cmentarza – krzyż kamienny
  - ul. Zalewowa 13 – krzyż kamienny
  - ul. Słoneczna – cmentarz parafialny Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Trójcy
- Zieleń
  - Brzeźce
    - ul. Ofiar Faszyzmu – aleja
  - Czarków
    - Droga Książęca – aleja Reitweg
    - ul. Powstańców Śląskich – aleja
  - Ćwiklice
    - ul. Aleksandra Zawadzkiego – zieleń na cmentarzu parafialnym Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Marcina
  - Łąka
    - ul. Kasztanowa – aleja
    - ul. Sznelowiec – aleja
    - ul. Adolfa Dygasińskiego – zieleń na cmentarzu parafialnym Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Mikołaja
  - Piasek
    - Aleja Dębowa – aleja Reitweg
  - Poręba

- Bażantarnia – Park Bażantarnia (wpis do rejestru: A/509/2018 z 19.12.2018)
- ul. Barbórki – aleja
- ul. Bażantarnia – aleja
- Pszczyna
  - orientacyjnie: ul. Żorska, ul. Wojska Polskiego, ul. Basztowa, ul. Katowicka, ul. Fryderyka Chopina – Park Zamkowy
  - orientacyjnie: ul. Dworcowa, ul. Katowicka – Park Dworcowy
  - orientacyjnie: ul. Wodzisławska, ul. Żorska, ul. Sznelowiec – Park Zwierzyniec
  - orientacyjnie: ul. Fryderyka Chopina, ul. Ksawerego Dunikowskiego, ul. Łowiecka – Park przy Dworze Ludwikówka
  - ul. Witolda Antesa – Park przy budynku Zarządu Dóbr Książęcych
  - ul. 3 Maja 7 – ogród
  - ul. 3 Maja 8 – ogród
  - ul. 3 Maja 10 – ogród
  - ul. Stefana Batorego 27 – ogród
  - ul. ks. bp. Bogedaina 3 – ogród
  - ul. ks. bp. Bogedaina 5 – ogród
  - ul. Katowicka 76 – ogród
  - ul. Wojciecha Korfantego 6 – ogród
  - ul. Tadeusza Kościuszki 22 – ogród
  - ul. Tadeusza Kościuszki 24 – ogród
  - ul. Rynek – szpaler
  - ul. 3 Maja – aleja
  - ul. Witolda Antesa – aleja
  - ul. Bieruńska – aleja
  - ul. Bogedaina – aleja
  - ul. Dworcowa – aleja
  - ul. Katowicka – aleja
  - ul. Tadeusza Kościuszki – aleja
  - łącka Grobel – aleja
  - ul. Łowiecka – aleja Reitweg
  - ul. Sznelowiec – aleja
  - ul. Ludwiga Zamenhofs – aleja
  - ul. Zdrojowa – aleja
  - Plac Zwycięstwa i Wolności – plac
  - ul. Fryderyka Chopina – zieleń na cmentarzu św. Jadwigi Śląskiej
  - ul. Fryderyka Chopina – zieleń na cmentarzu wojennym Żołnierzy Armii Czerwonej
  - ul. Katowicka – zieleń na cmentarzu ewangelicko-augsburskim
  - ul. Katowicka – zieleń na cmentarzu parafialnym Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Wszystkich Świętych
  - ul. Katowicka – zieleń na cmentarzu żydowskim
  - ul. Żorska – zieleń na cmentarzu parafialnym Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Krzyża

- Rudołtowiece
  - orientacyjnie: ul. Aleksandra Zawadzkiego, ul. Czesława Wycechy – Park Pałacowy (wpis do rejestru: A/272/09 z 8.07.2009, 29.03.2021, wcześniej 505/65 z 20.01.1966)
  - ul. Czesława Wycechy – aleja
- Studzionka
  - ul. Adelajda – Park przy Folwarku Adelajda
  - ul. Adelajda – aleja
  - ul. Adelajda – aleja
  - ul. Stenciówka – aleja
  - ul. Wodzisławska – aleja
  - ul. Jedności 14 – zieleń na cmentarzu parafialnym Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny
  - ul. Jedności naprzeciw 19 – zieleń na cmentarzu ewangelickim
- Wisła Wielka
  - ul. Słoneczna – zieleń na cmentarzu parafialnym Parafii Rzymsko-Katolickiej p.w. św. Trójcy
- Archeologia
  - Czarków
    - AZP 103-46/9
    - AZP 103-46/10
    - AZP 103-46/11
  - Ćwiklice
    - AZP 104-47/1
  - Jankowice
    - AZP 103-47/8
    - AZP 103-47/9
    - AZP 103-47/10
    - AZP 103-47/11
  - Piasek
    - AZP 103-47/6
    - AZP 103-47/7
  - Studzienice
    - AZP 103-47/1
    - AZP 103-47/2
    - AZP 103-47/3
    - AZP 103-47/4
  - Studzionka
    - AZP 104-45/6
    - AZP 104-45/7
- Fortyfikacje
  - Piasek
    - Schron nr 1

- Schron nr 2
- Schron nr 3
- Pszczyna
  - Schron nr 4
  - Schron nr 5
  - Schron nr 6
  - Schron nr 7
  - Schron nr 8
  - Schron nr 9
  - Schron nr 10
  - Schron nr 11
  - Schron nr 12
  - Schron nr 13
  - Schron nr 14
  - Schron nr F1
  - Schron nr F2